

Reetta Hömmö, Teresa Salmi

Päiväkodin ekokasvatuksella kohti kestävämpää tulevaisuutta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

22.9.2014

Tekijä(t) Otsikko	Reetta Hömmö, Teresa Salmi Päiväkodin ekokasvatuksella kohti kestävämpää tulevaisuutta
Sivumäärä Aika	43 sivua + 5 liitettä 22.9.2014
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo Yliopettaja, dos., VTT Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda varhaiskasvattajille monenlaisia käyttökelpoisia työkaluja eli erilaisia toiminnallisia menetelmiä ekologisen kestävä kehityksen käsittelemiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehysenä toimivat teoria ekologisesta kestävästä kehityksestä, sekä teoria osallisuudesta. Toiminta suunniteltiin hyödyntäen Joy A. Palmerin ympäristökasvatuksen puumallia ja Michael Colen Viidennen dimension toimintamallia. Opinnäytetyömme suunnittelun ja toteutuksen taustatietona toimivat tietoteoria esikouluikäisten kehityksestä ja lapsille ominaisista toimintatavoista.</p> <p>Opinnäytetyömme oli toiminnallinen ja se toteutettiin projektiluonteisesti yhteistyössä aiheesta kiinnostuneen helsinkiläisen päivähoitoyksikön kanssa. Opinnäytetyöprosessi koostui ekologisen kestävä kehityksen työkalujen suunnittelusta ja niiden kokeilusta käytännössä esikoululaisten kanssa, sekä varhaiskasvattajien palautteen pohjalta rakennetusta raportoinnista.</p> <p>Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostui viidestä noin tunnin mittaisesta toimintatuokiosta, jotka toteutettiin kevään 2014 aikana. Toimintaan osallistui 12 esikouluikäistä lasta, sekä ryhmän varhaiskasvattajat. Toimintatuokiot sisälsivät monenlaisia aktiviteetteja, kuten liikuntaa, leikkiä, tutkimista, sekä taiteellista kokemista ja ilmaisemista, joiden avulla heräteltiin esikoululaisten mielenkiintoa ekologista kestävä kehitystä kohtaan ja harjoiteltiin toimimaan ekologisen kestävyuden mukaisesti. Toimintatuokioiden aikana harjoitelimme lasten kanssa muun muassa kierrättämistä, luonnonaikojen merkitystä, sekä roskaamisen vähentämistä kehittämämme satuhahmo Eko-oravan opastuksella.</p> <p>Suunnittelemamme työkalut olivat toimiva väline ekologisen kestävä kehityksen käsitteilyssä varhaiskasvatuksessa. Tuttujen menetelmien käyttö uuden aiheen käsittelemisessä oli tehokas, ja lasten oli helppoa lähteä toimintaan mukaan. Saavutimme tavoitteemme hyvin ja saimme aikaan monipuolisia, käyttökelpoisia ja lasten ikätasolle sopivia aktiviteetteja. Näitä työkaluja ja aktiviteetteja varhaiskasvatuksessa hyödyntämällä lapset voivat kasvaa luonnollisesti ekologisuuden ja ympäristöystävällisyyden arvojen pariin.</p>	
Avainsanat	Varhaiskasvatus, ekologinen kestävä kehitys, toiminnallinen

Author(s) Title Number of Pages Date	Reetta Hömmö, Teresa Salmi Towards a More Sustainable Future with Eco Education 43 pages + 5 appendices 22 September 2014
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	
Instructor(s)	Anna-Riitta Mäkitalo, Lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer, Dos., VTT
<p>The aim of this thesis was to create various useful functional methods and tools to be used by early childhood educators when dealing with ecologically sustainable development at early childhood education. The theoretical framework for our work was composed of Ecologically Sustainable Development and the theory of participation. We based the tools and activities developed on Joy A. Palmer's Tree of Environmental Education and Michael Cole's Fifth Dimension Program. Moreover planning and implementing our thesis strongly relies on the knowledge of the development and the course of action characteristic for preschool-aged children.</p> <p>This thesis was practice-based and it was put into practice as a project in cooperation with one day care center in Helsinki that was interested in this topic. The process of our work contained planning and implementing ecologically sustainable activities for preschoolers and reportage based on the feedback from early childhood educators.</p> <p>The practice-based part of our thesis included five structured sessions each of which took approximately an hour. The sessions were carried out in spring 2014. Twelve preschoolers and their teachers took part in the sessions. Various forms of exercise, play, study, as well as arts were used during the sessions, first to generate the preschoolers' interest in ecological thinking and then to train them to act according to the principles of ecologically sustainable development. During the sessions we used Eco-squirrel, a fairytale character we created to practice recycling, meaning of our four seasons and decreasing the amount of trashes inter alia with children.</p> <p>The tools and activities we developed turned out to work well dealing with the ecologically sustainable development at early childhood education. Using familiar methods in connection to this new subject was effective and it was easy for children to participate in the action. We met our goals well and we induced versatile and workable activities which were suitable for preschoolers age group. By using these tools and activities at early childhood education we enable children are enabled to ecological and environmental-friendly values as an integral part of their development.</p>	
Keywords	early childhood education, ecologically sustainable development, practice-based

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kestävä kehitys opinnäytetyömme lähtökohtana	2
2.1	Ekologinen kestävyys	3
2.2	Kestävä kehitys suomalaisessa varhaiskasvatuksessa	4
2.3	Toimintaympäristö ja kohderyhmä	6
3	Toimiminen esiopetusikäisten lasten kanssa	7
3.1	Esiopetusikäinen lapsi	8
4	Kehittämistehtävä	9
4.1	Tavoitteet	11
5	Teoreettinen viitekehys	13
5.1	Sosiaalipedagoginen orientaatio	13
5.2	Viidennen dimension toimintamalli ja Eko-orava	15
5.3	Palmerin puumalli	16
6	Toimintatuokioiden suunnittelu	19
6.1	Toiminnassa käytetyt menetelmät	20
6.1.1	Lapselle ominaiset toimintatavat	21
7	Toimintatuokioiden toteutus esikouluryhmässä	24
7.1	Kestävää kehitystä draaman kautta	24
7.2	Ystävänpäivän kierrätyslahjat	26
7.3	Luonnollisesti ulkona	28
7.4	Kestävää liikuntaa	30
7.5	Ekologiaa musiikin tahdissa	32
7.6	Toimintatuokioiden arviointi	33
8	Arviointi	36
9	Pohdinta	38
9.1	Eettinen pohdinta	39
	Lähteet	41

Liitteet

Liite 1. Päiväkodin suostumus toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiselle

Liite 2. Saatekirje päiväkodin esikoululaisten vanhemmille

Liite 3. Toimintatuokioiden suunnitelma ja aikataulu

Liite 4. Eko-oravan laulut

Liite 5. Palautekysely

1 Johdanto

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, yhteisöjen ja yksilöiden vastuulla tapahtuvaa yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät ja riittävät elämisen mahdollisuudet (Malaska ym. 1994). Aiheena kestävä kehitys on paljon puhutteleva ja suuria tunteita herättävä niin globaalisti, kuin yksittäisten valtioiden ja yksilöidenkin tasolla. Tämä ei ole ihme, sillä luonnonvarojen hupeneminen ja ilmastonmuutos koskettavat meitä kaikkia: jo 1970-luvun alkupuolella luonnonvarojen kulutus ylitti ensimmäistä kertaa maapallon kantokyvyn ja tällä hetkellä ihmiskunta tarvitsisi jo 1,5 maapalloa tyydyttämään vuosittaiset tarpeensa. (World Wild Foundation for Nature n.d).

Kodin ohella päiväkodissa, osana varhaiskasvatusta toteutettava, kestävä kehitystä tukeva toiminta on erityisen hyödyllinen ja mainio keino tukea lasta kasvamaan ympäristötietoiseksi ja -vastuulliseksi. Kuten muutkin ihmisten toimintaa ohjaavat tavat ja arvot, myös ympäristövastuullisuuteen ja ekologiseen kestävyysoppimiseen siirtyminen lapsen kasvun mukana hänen myöhempään elämäänsä ja toimintaansa. Lapset ovat tulevaisuuden toimijoita, joten kestävä kehityksen arvoja tulisikin aktiivisesti pyrkiä vahvistamaan heissä. (mm. Parikka-Nihti 2011: 14–20.)

Opinnäytetyömme idea nousi kehittämiskohteesta, jonka havaitsimme Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa. Verrattuna Vantaan ja Espoon kaupunkien varhaiskasvatussuunnitelmiin, on Helsingissä ekologisen kestävä kehityksen kasvatusta jäänyt varhaiskasvatuksen painotuksissa vielä lähes olemattomiin. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007; Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012; Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013.) Koska aihe on itsellemme hyvin läheinen ja tärkeä, saimme tästä kehittämisidean, jota lähdimme työstämään projektiluontoisesti yhteistyössä aiheesta kiinnostuneen helsinkiläisen päiväkodin kanssa. Kutsumme yhteistyöpäiväkotia opinnäytetyössämme tietosuojasyistä Oravametsän päiväkodiksi. Työmme punaisena lankana on toiminut ekologisen kestävyyskehittämisen varhaiskasvatustoiminnassa, kuitenkin unohtamatta kestävä kehityksen sosiaalisia, kulttuurillisia ja taloudellisia ulottuvuuksia.

Opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena projektina, jonka työotteena toimi sosiaalipedagogiikka ja teoreettisena viitekehityksenä Michael Colen Viidennen dimensio-

toimintamalli, sekä Joy A. Palmerin puumalli. Projektin aikana toimimme esikouluikäisten lasten kanssa ekologisen kestävyuden äärellä, lapsille ominaisia toimintatapoja hyödyntäen. Tavoitteena oli luoda Oravametsän päiväkodin henkilökunnalle ekologisen kestävä kehityksen työkaluja, joiden avulla käsitellä ja harjoitella ekologista kestävyyttä lasten kanssa. Työkalujen avulla voidaan vahvistaa muun muassa lasten luontosuhdetta, kannustaa ekologisiin valintoihin, sekä luoda toimintaa, jossa otetaan huomioon ekologisuuden lisäksi toiset ihmiset ja yhdessä toimiminen. Toiminnassa painottui lasten osallisuus ja omaa oivallusta tukevat menetelmät, leikki ja leikkimielisyys.

2 Kestävä kehitys opinnäytetyömme lähtökohtana

Ihmisellä on merkittävä valta ja sen myötä myös suuri vastuu, kun tarkastellaan luonnon monimuotoisuutta, ekosysteemien vitaaliutta ja luonnonvarojen riittävyyttä (Salonen 2010: 8). Teollistumisen myötä alkanut kuluttamisen aikakausi, joka on nähtävissä hyvin selvästi länsimaisessa kulttuuritodellisuudessa, on johtanut siihen, että luonnonvarojen käyttö on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana lisääntynyt 50%:lla. Nykyinen elämäntyyli on saattanut maapallon kantokyvyn äärirajoilleen, ja muodostaa vakavan uhan tärkeiden ekosysteemien, kuten koralliriuttojen elinvoimaisuudelle. Ihminen tuhoaa ja häiritsee toiminnallaan maapallon herkkää ekosysteemiä, josta ovat riippuvaisia ihmisten lisäksi tuhannet muut eliöt. (Assadourian 2010: 3–7.) Tästä syystä, ja tämän tietouden lisääntyttyä, ovat monet ihmiset ja yhteisöt alkaneet vaatia toimia, joilla ympäristökatastrofeja estettäisiin ja huomiota kiinnitettäisiin kestäviin elämäntapoihin (esimerkiksi World Wild Foundation for Nature ja Keren Kayemeth Lelsrael).

Kestävällä kehityksellä on kolme ulottuvuutta: ekologinen kestävyys, taloudellinen kestävyys, sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Joissakin tulkinnoissa sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys on vielä eroteltu omiin luokkiinsa (mm. Kurvonen 2010). Kestävä kehitys on alkanut näkyä arkipäivässämme monella tapaa. Viimeisen vuosikymmenen aikana on eri valtioissa säädetty uusia kestävä kehityksen ohjelmia, miljoonia dollareita ja euroja on sijoitettu niin kutsuttuun vihreään teknologiaan ja median kautta tietoisuus ympäristön yhä heikkenevästä tilasta saavuttaa yhä suuremman osan ihmiskuntaa (Flavin 2010:XVII). Kuitenkin yksittäiset ihmiset kokevat helposti voimattomuutta ja epäilevät todellisia vaikutusmahdollisuuksiaan varsinkin, jos kyseessä on maailmanla-

juinen ympäristöhaaste (Salonen 2010: 152). Tästä syystä ei ole ihme, että alle kouluikäiset lapset jäävät helposti osattomiksi, kun puhutaan kestävään kehitykseen liittyvistä asioista. Teema koetaan haastavaksi käsitellä päiväkotikäisten lasten kanssa, kun aikuisten omatkin vaikutusmahdollisuudet tuntuvat vähäisiltä. Lapset nähdään oleellisina tulevaisuuden toimijoina, mutta itse lapsuuden ajatellaan olevan vain porras aikuisuuteen. On kuitenkin hyvin tärkeää nähdä lapsuus mahdollisuutena ja lapsi aktiivisena sekä tasa-arvoisena kansalaisena, jolla on oikeus tietoon ja vaikuttamiseen, myös kestävästä kehityksestä koskien. Myös lapsille tulisi antaa mahdollisuus olla osallisena muun muassa ympäristöasioissa ja auttaa lapsia näkemään ja oppimaan, miten omilla teoillaan voi vaikuttaa maailman tilaan. Lapsille tarjottaessa kestävästä kehityksestä opetusta, on osattava hyödyntää lapsille ominaisia toimintatapoja. Muun muassa leikille tulee lapsuudessa antaa paljon tilaa, ja se voi toimia myös oivana keinona käsitellä kestävästä kehityksestä aihekokonaisuutta. Leikissä tarvittavat keinot, kuten kommunikointi- ja neuvottelutaidot, voidaan jo itsessään nähdä kestävästä kehityksestä tukevinä toimintatapoina. (Parikka-Nihti 2011: 8–13.)

2.1 Ekologinen kestävyys

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, saasteiden vähentäminen ja ilmastonmuutoksen hidastaminen ovat aiheita, jotka ovat osa ekologista kestävyyttä. Varhaiskasvatuksessa ekologinen kestävyys voi käsitellä näitäkin aiheita, mutta perimmäisenä ajatuksena ovat yksinkertaiset asiat, ja toiminta tapahtuu ruohonjuuritasolla. Päämääränä on tukea lapsia kasvamaan luontoa ja lähiympäristöä, sekä toinen toistaan arvostaviksi yksilöiksi, jotka rakastavat sekä huolehtivat ja välittävät siitä, mitä ympäristölle ja muille ihmisille tapahtuu. Tärkeää on kannustaa lasta osallistumaan ja luoda lapsille itseluottamusta. Lapsen opittua ensin arvostamaan itseään ja kykyjään, hänen on myös helpompi arvostaa toisia ihmisiä, sekä ympäristöään ja luontoa. (Parikka-Nihti 2011:18.) Näin ollen kestävästä kehityksestä eri ulottuvuuksia tukemalla, myös muut ulottuvuudet vahvistuvat.

Ekologisen kestävästä kehityksestä opetus varhaiskasvatuksessa on kokonaisvaltaista arjessa ja lapsen puuhastelun lomassa tapahtuvaa toimintaa. Varhaiskasvattajalla on suuri rooli ekologiseen elämäntapaan ohjaamisessa. Lapselle tulee mahdollistaa luonnon ilmiöiden ja eliöiden ihmettely ja pohtiminen yhdessä aikuisen kanssa niin, että lapsi ymmärtää niiden olevan arvokkaita ja merkityksellisiä lapselle itselleen. Lapselle on annettava myös mahdollisuus tarkastella ympäristöään ja luontoa, sekä tarjota tilaa

luovuudelle ja mielikuvitukselle. Luonnonmateriaalien käyttö tarjoaa lapsen mielikuvitukselle rajattomat mahdollisuudet leikkiä, rakentaa, liikkua ja kokea. Luonnossa koetut mielekkäät hetket jäävät lapsen mieleen, ja arvostus luontoa ja ympäristöä kohtaan muodostuu ja voi säilyä aikuisuuteen asti. (Parikka-Nihti 2011: 19.)

Aikuisen kanssa yhdessä pohtiminen ja keskusteleminen ovat avaimia ekologisen kestävän kehityksen maailmaan. Eettinen pohdinta muun muassa roskaamisesta ja jätteidensä lajittelusta herättelee lapsen ajatuksia kohti ekologista kestävyttä. Yhdessä on myös hyvä pohtia, kuinka paljon materiaaleja tarvitsee esimerkiksi askarteluun, ja mitä tarvikkeita voidaan löytää luonnosta tai kierrätyksestä hyödynnettäväksi. Lasten kanssa voidaan pohtia myös kierrättämistä sekä sitä, ettei ylimääräiseksi jääneitä materiaaleja tai tavaroita tarvitse aina heittää pois, vaan esimerkiksi joku toinen voi vielä käyttää niitä mielellään. Aikuinen voi ohjeistaa lapsia laittamaan valot pois, kun poistutaan huoneesta energian kulutuksen vähentämiseksi tai sulkemaan valuvan vesihanauksen turhakäytön välttämiseksi. Pienistä teoista kasvaa uusien tapojen sisäistämisen myötä suuria puroja ja niin tapahtuu parhaimmillaan myös lapsille tarjottavassa ekologisen kestävän kehityksen opetuksessa. (Parikka-Nihti 2011: 19–25.)

2.2 Kestävä kehitys suomalaisessa varhaiskasvatuksessa

Kestävä kehitys on alkanut hiljalleen juurtua suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Useat päiväkodit ja koulut tekevät jo työtä kestävämmän huomisen eteen, mistä merkinä voi olla esimerkiksi Vihreä lippu ympäristömerkki. Tämän kansainvälisen kasvatusalan ympäristömerkin saa ohjelman kestävän kehityksen kriteerejä noudattamalla. (Suomen ympäristökasvatusseura, 2013.) Eri paikkakunnilla toimii myös yksityisiä päiväkoteja - esimerkiksi Vaahteran päiväkotit Nummessa - joiden toiminta-ajatuksena on ekologisuuden ja ympäristökasvatuksen painottaminen päiväkodin arjessa. Ruotsista meille Suomeen ovat rantautuneet myös kestävän kehityksen arvoja kannattelevat Metsämörri -toiminta, sekä *Luonnossa kotonaan* -pedagogiikka (Suomen latu 2013). Monissa päiväkodeissa on myös aktiivisesti käytössä ympäristökasvatuksen käytäntöjä, jotka ovat jo niin juurtuneet päiväkodin toimintakulttuuriin, etteivät edes kasvattajat välttämättä tunnista niiden olevan ympäristö- tai kestävän kehityksenkasvatusta. Esimerkiksi lelujen tai pelien itse tekemistä ei useinkaan pohdita ympäristökasvatuksen näkökulmasta. (Rosenberg 1993:1–4.)

Vuonna 2002 joulukuussa YK:n yleiskokous julisti vuosikymmenen 2005 -2014 kestävästä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmeneksi (DESD, Decade of Education for Sustainable Development). YK:n kestävästä kehitystä edistävän koulutuksen ja kasvatuksen vuosikymmentä koordinoi kansainvälisellä tasolla Unesco. (Ympäristöministeriö 2013). Suomessa Lastentarhanopettajanliitto on valinnut kestävästä kehityksen toiminnalliseksi teemaksi vuosille 2010–2013. Kestävä kehitys ja ympäristökasvatus ovat kuitenkin jääneet vielä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005), sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2000) hyvin niukalle huomiolle, vaikka ympäristökasvatuksella nähdään olevan merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi (Hujala & Turja 2011: 208–209). Parhaiten lapset johdattelee kestävästä elämäntavan polulle päivähoitoyksikön tarpeisiin ja resursseihin sovitettu kestävästä kehityksen suunnitelma. Muun muassa lapsilähtöinen, yhdessä toteutettava elämyksellinen projektityöskentely luo loistavan mahdollisuuden tukea lasten ymmärrystä kestävästä kehityksestä ja sen merkityksestä. (Liimola 2011: 6–7.) Tähän myös me pyrimme omalla opinnäytetyömme toiminnallisella projektilla.

Lapsilla on luontainen kiinnostus luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä tarve tyydyttää tiedonjanoa luontoon liittyvissä kysymyksissä (Parikka-Nihti 2011:59). Tarkoituksena kestävästä kehityksen ja ympäristökasvatuksen lisäämisellä jo varhaiskasvatukseen on luoda lapsille sellainen arvopohja ja asenne, että he haluavat ja heillä on edellytykset elää kestäväällä tavalla. Kyse on ihmisen ja ympäristön välisen vuorovaikutussuhteen ymmärtämisestä ja sen tietoisuuden lisäämisestä, että ympäristö on ihmiselle ensiarvoisen tärkeä (Hujala & Turja 2011:209.)

Edellä mainittuihin tekijöihin perustuen pyrimme omassa opinnäytetyössämme tarjoamaan opinnäytetyömme aikana lapsille puitteet heidän omalle luovuudelleen ja luonnon- ja kierrätysmateriaalien käytölle, sekä tarjoamaan lapsille retken lähiluontoon. Tavoitteenamme oli jokaisella toimintakerralla herätellä lasten ajatuksia ekologiseen kestävään kehitykseen liittyvistä asioista kyselemällä, ääneen pohtimalla ja tarjoamalla lapsille omakohtaisia kokemuksia. Muun muassa luontoretkeillämme tarkastelimme lasten kanssa roskien paljoutta metsässä ja keräsimme kaikki yhdessä luontoon kulumatonta jätettä roskikseen. Otimme toiminnassamme huomioon myös ekologista kestävyttä hipovan taloudellisen kestävyden aiheen sekä sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden. Painotimme kaikessa tekemisessä yhdessä toimimista ja toisten kunnioittamista, sekä materiaalien uusiokäyttöä ja kierrätys- sekä luonnonmateriaalien arvostamista.

2.3 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Meille tarjoutui mahdollisuus toteuttaa opinnäytetyö Helsingissä sijaitsevassa päiväkodissa ja sen esiopetusryhmässä, johon kuuluu 12 lasta. Yhteistyöpäiväkoti, josta työsamme käytämme nimeä Oravametsä, sijaitsee luonnonläheisellä, metsäisellä alueella, mikä loi hyvät puitteet kestäväan kehitykseen tutustumiselle lasten kanssa. Yhteistyöpäiväkodin kanssa muodostettiin lähettämällä sähköpostitse kysely mahdollisesta kiinnostuksesta lähteä mukaan projektiimme. Olimme ennakkoon tutkineet Helsingin kaupungin päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmia ja valikoineet kysyttävien yksiköiden joukkoon sellaisia päiväkoteja, joiden suunnitelmissa ei vielä ollut erikseen mainittu kestäväa kehitystä tai sen toteutumista. Yhteistyöpäiväkoti ilmoitti hyvin nopeasti halukkuutensa lähteä mukaan toimintaamme, ja näin ollen kohderyhmäksi toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle muodostuivat esiopetusikäiset lapset.

Päiväkodissa on aikaisemmin ollut käytössä luontokerho-toiminta, jossa luontoretkien aikana lapset tutustuivat luonnon moninaisiin ihmeisiin ja pohtivat myös luonnon kuormittumista. Nämä luontokerhot eivät enää ole yhtä laajamittaisesti päiväkodin toiminnassa mukana, joten tilanne loi meille hyvän mahdollisuuden opinnäytetyömme toteuttamiselle. Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa ei varsinaista kestäväan kehityksen suunnitelmaa tai toimintaa vielä ole mainittu, joten tässä mielessä työelämäyhteistyökumppani on ihanteellinen. Lisäksi päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa ollaan lähiaikoina uudistamassa, ja tulevassa suunnitelmassa kestävä kehitys on saamassa osakseen enemmän huomiota, joten ajankohta opinnäytetyömme toteuttamiselle oli erittäin suotuisa sekä työelämän, että meidän opiskelijoiden kannalta.

Opinnäytetyömme on ensisijaisesti suunniteltu varhaiskasvattajille, joille suunnittelimme ekologisen kestävyuden työkaluja hyödynnettäväksi päiväkodin arjessa nyt ja tulevaisuudessa. Päädyimme ottamaan varhaiskasvattajat ensisijaiseksi kohderyhmäksemme, koska näin ollen työemme hyötyä ja onnistumista pystyttiin paremmin kartoittamaan työn loppumisen jälkeen. Kasvatus – oli se sitten arvokasvatusta, tiedekasvatusta tai liikuntakasvatusta – lähtee kasvattajista, jotka omalla toiminnallaan ja esimerkiksi välittävät ja jakavat omia arvojaan lapsille ja työryhmään. Kestäväan kehityksen kasvatuksen kannattelijana on tietävä ja taitava kasvattaja, joka vaalii sellaisia asenteita ja arvoja, joilla on vaikutusta nykyisien sukupolvien ja kasvatettavien lisäksi tulevien sukupolvien elämään ja ympäristöön. (Parikka-Nihti 2011: 42–43.) Tästä syystä halusimme opinnäytetyömme olevan suunnattu juuri kasvattajien hyödynnettäväksi, jotta

he voivat työmme ja oman innostuksensa avulla kehittää ja lisätä lasten kanssa tapahtuvaa kestävästä kehityksen kasvatusta myös jatkossa.

Hyödynsaajina opinnäytetyössämme olivat sekä lapset, että varhaiskasvattajat. Opinnäytetyömme sisältö oli suunniteltu lapsilähtöisesti, ja toiminta rakennettu lapsille ominaisten toimintatapojen pohjalta. Kohdensimme työmme juuri varhaiskasvattajille, sillä halusimme mahdollistaa toiminnan jatkumon projektimme päättymisen jälkeen myös tuleville esikouluryhmille. Varhaiskasvattajat voivat hyödyntää ja muokata kehittämämme ja käyttämiämme menetelmiä uusien lapsiryhmien kanssa, mutta myös päiväkodin kestävästä kehityksen toimintaa suunnitellessaan. Näin opinnäytetyöllämme on arvoa myös käytännön edistämisen, eli varhaiskasvatustyön kehittämisen kannalta.

3 Toimiminen esiopetusikäisten lasten kanssa

Esiopetus on osana varhaiskasvatusta toteutettavaa suunnitelmallista opetus- ja kasvatustyötä. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esiopetuksen tehtäväksi määritellään:

”Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten kunnioittamiseen.” (Opetushallitus, 2010)

Koska esiopetus sijoittuu varhaiskasvatukseen ja alkuopetuksen välimaastoon, on siinä otettava huomioon sekä varhaiskasvatukseen, että alkuopetuksen tavoitteita ja sisältöjä, unohtamatta lapsen yksilöllisiä tarpeita. Esiopetuksen tulisi toimia lapsen myönteisen minäkuvan vahvistajana, ja tukea leikin kautta perustietojen oppimista. Parhaimmillaan esiopetus luo lapselle taidon pohtia esimerkiksi oikean ja väärän eroja, ja lisää lapsen vastuuntuntoa yhteisistä asioista. (Opetushallitus 2010:6–8.)

Esiopetuksessa oppiminen eroaa alkuopetukseen verrattuna siinä, että oppiminen ei useinkaan tapahdu lasta suoraan opettamalla (vrt. luokkaopetukseen peruskoulussa), vaan oppiminen tapahtuu aiempien kokemusten ja tietojen, sekä opittavan aineksen vuorovaikutuksessa. Esikoulun opettajalla on vastuu ohjata lapsen aktiivista oppimista,

sekä luoda ympäristö, jossa lapsen uteliaisuus ja kiinnostus opittavaa aihetta kohtaan pääsevät heräämään. Oppiminen tapahtuu esiopetuksessa pääsääntöisesti vielä leikinomaisesti, ja opetuksessa on otettava huomioon lapsen tarve käyttää mielikuvitustaan ja toiminnallisia keinoja oppimisensa välineenä. (Opetushallitus 2010: 10–11.) Tämän pyrimme huomioimaan vahvasti myös opinnäytetyömme suunnittelussa ja toteutuksessa, jossa toiminnallisuus, mielikuvitus ja luovuus saivat roimasti tilaa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2010) on yhtenä sisältökokonaisuutena kirjattu ympäristö- ja luonnontieto. Sen tavoitteina on vahvistaa lapsen myönteistä luontosuhdetta, sekä kasvattaa lapsen ymmärrystä omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan luonnosta ja ympäristöstä. Ympäristö- ja luonnontiedon opettaminen voidaan toteuttaa käsittelemällä teemoja, kuten ihmisen ja luonnon välinen suhde, joilla lapsi oppii rakentamaan maailmankuvaansa. (Opetushallitus 2010: 15–16.)

3.1 Esiopetusikäinen lapsi

Esiopetusikä on varhaiskasvatuksessa hyvin merkittävä ja mullistava, sillä se on muutoskohta, jossa lapsi kasvaa hiljalleen ohi pikkulapsivaiheesta kohti koulukypsyyttä (Jantunen & Lautela 2011: 31). Esi- ja alkuopetuksessa rakennetaan jalustaa koko elämän kestäväälle oppimiselle. Siellä omaksutaan tiedot, taidot ja asenteet sekä opitaan koulunkäyntiin tarvittavia valmiuksia. Ennen kaikkea esikoulussa opitaan kuitenkin elämää varten. Ikätovereiden kanssa touhutessa opetellaan ottamaan huomioon toiset sekä toimimaan ja työskentelemään yhdessä. Hyvässä esiopetusryhmässä karttavat elämönhallinnan taidot, hyvät tavat ja tarpeelliset säännöt. Yhdessä vertaisten ja turvallisten aikuisten kanssa koetut myönteiset oppimiskokemukset vahvistavat lapsen minäkuvaa ja tukevat oppimaan oppimista. (Helenius – Lummelehti 2013:215.)

Esikoululainen on aktiivinen ja pyrkii toiminnan kautta toteuttamaan oman mielensä tuottamia ajatuksia. Tässä murrosvaiheessa kohti koulukypsyyttä lapsen toiminta saattaa olla hyvinkin ailahtelevaa ja impulsiivista, mutta toisaalta myös keskittyntä ja yrittelijästä. Esimerkiksi leikki muuttuu tässä vaiheessa pitkäjännitteisemmäksi ja samalla enemmän oppimisen välineeksi. (Jantunen – Lautela 2011: 54–56.) Leikki mielletään monesti erityisesti pienille lapsille ominaiseksi tavaksi toimia. Leikki ja sen mahdollistamat kokemukset ja riemu tulisi kuitenkin nähdä osana koko yksilön elämänkaarta. Muun muassa useat liikuntalajit, taide ja draaman käyttö sisältävät leikin elementtejä ja nämä harrastukset kuuluvat myös monien aikuisten vapaa-aikaan. Erityisen tärkeää on

ymmärtää leikin merkitys ja sen tarjoamat oppimiskokemukset nimenomaan esikouluikäisessä, kouluun siirryttäessä. Esikoulussa lapsille järjestettävässä toiminnassa korostuu oppiminen ja kouluvalmiuksien omaksuminen. On kuitenkin hyvin tärkeää muistaa, että esikoululainenkin on vielä lapsi, jonka tulee saada leikkiä. Lapsi mieltää eri tilanteet leikkinä ja juuri leikin kautta uusia asioita opitaan parhaiten. Eri oppiaineisiin perehdyttäminen ja uusien taitojen opettaminen on mahdollista toteuttaa monipuolisesti leikin kautta, sen eri muotoja hyödyntäen. Pelkkä mekaaninen opettelu ja ulkoa opiskelu ovat lapsille luonnottomia tapoja oppia ja ilman leikkimielisyyttä myös motivaatio uuden oppimiselle katoaa. (Helenius – Lummelahhti 2013:213.)

Esikouluikäisen lapsen oppimista tukevin keinoina voidaan käyttää muun muassa musiikkia, liikuntaa, pelejä, sääntöleikkejä, erilaisia retkiä, tutkimista ja seikkailuleikkejä. Näytelmälliset keinot kuuluvat myös luontaiseksi osaksi esi- ja alkuopetusikäisten lasten toimintaa. Tärkeitä, oppimista vahvistavia keinoja, ovat myös sadut laulut, leikit, rakentelut sekä esimerkiksi Fröbeliläiset askartelut. Lapsille tulee antaa mahdollisuus käyttää taideteoksissa, leikeissä ja askarteluissa luonnonmateriaaleja ja lapsille tulee pyrkiä tarjoamaan erilaisia taide- ja kulttuuri kokemuksia. Edellä mainittuihin toimintamuotoihin voidaan liittää opetettavaa sisältöä, jolloin oppiminen tapahtuu lapselle luontaisesti. (Helenius – Lummelahhti 2013: 216–219.)

Otimme opinnäytetyötämme toimintaa suunnitellessa ja toteuttaessa huomioon edellä mainittuja toimintamahdollisuuksia sekä hyödynsimme lapsille ominaisia toimintatapoja ja sisällytimme kestävän kehityksen opetusta muun muassa liikuntaleikkeihin, teatteriin sekä kädentöihin. Lapsille ominaisista toimintatavoista puhumme lisää kappaleessa 6.1.1 (s. 21–23). Halusimme toiminnassamme huomioida leikin ja mielikuvituksen tarjoamia mahdollisuuksia oppimisen välineenä, ja luoda lapsille luonnollista toimintaa, joka elää lasten omaehtoisuuden ja aktiivisuuden mukana. Rakensimme toimintamme työkalut sellaisiksi, että niiden sisältö vastaisi esikoululaisille ominaisia oppimisen tapoja, kuitenkin jatkuvasti leikkimielisyyden ja leikin merkityksiä painottaen.

4 Kehittämistehtävä

Opinnäytetyömme kehittämistehtävänä oli luoda helsinkiläisen varhaiskasvatusyksikön arkeen ekologisen kestävän kehityksen toimintakulttuuria, jossa lapsi nähdään aktiivi-

sena toimijana ja osallistujana. Tavoitteenamme oli luoda päiväkotiympäristöön varhaiskasvattajille ekologisen kestävyiden ja kasvatuksen käytännön työkaluja, joita hyödyntää osana varhaiskasvatuksen arkea, ja joiden avulla ekologista kestävää kehitystä voidaan käsitellä ja harjoitella esikouluikäisten lasten kanssa. Kestävä kehitys on arvokasvatusta, jossa vapaus, tasa-arvo, luonnon ja toisten ihmisten kunnioittaminen sekä jaettu vastuu ovat keskeisiä arvoja. Varhaiskasvatuksessa tulisi pyrkiä yhä enemmän siihen, että tulevaisuuden toimijoilla - nykyisillä lapsilla – olisi riittävästi tietoa ja taitoa toimia maailman muuttamiseksi yhä kestävämmäksi, sekä riittävästi uskoa omiin kykyihinsä ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa. (Parikka-Nihti 2011: 42–43.)

Suomalaisilla on perinteisesti ollut hyvin vahva luontosuhde, mutta juuristamme huolimatta kaikki eivät nykyään uskalla tai löydä aikaa lähteä luonnon läheisyyteen. Vielä tällä hetkellä Suomessa on lähes joka paikassa löydettävissä metsää riittävästi retkeilyyn ja harrastamiseen, ainakin pienten lasten tarpeisiin. Varhaiskasvatuksella on suuri rooli, kun tarkastellaan lasten ympäristösuhteen ja -käsityksen muotoutumista. Lapsi muovaa itse käsityksensä itsestään ja ympäristöstään, mutta aikuisten myönteisillä asenteilla ja esimerkeillä voidaan tähän muovautumisprosessiin vaikuttaa. (Rosenberg 1993: 1–2.)

Suomalainen varhaiskasvatustoiminta – sosiaalialanyöstä puhumattakaan – on kokonaisuudessaan parhaimmillaan sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä tukevaa ja kannattelevaa kasvatustoimintaa. Suomessa varhaiskasvatuksen lähtökohdat ovat tasa-arvoisuudessa, eriarvoisuuden poistamisessa ja yhteisöllisyyden vaalimisessa, sekä osallisuuden vahvistamisessa. Nämä kaikki arvot ovat keskeisiä myös sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden edistämässä. (Parikka-Nihti 2011: 23–24.) Tästä syystä halusimme keskittyä opinnäytetyössämme erityisesti kestävyysajatteluun sen ekologisista lähtökohdista. Ekologisen kestävyiden tunnistaminen ja tukeminen vahvistaa omalta osaltaan myös kestävä kehityksen muiden osa-alueiden ymmärtämistä ja omaksumista osaksi päivittäistä elämää. Ekologisen kestävyiden arvot, kuten muiden lajien ja ympäristön kunnioittaminen ja vaaliminen, ovat omiaan luoman ihmiselle keinot ymmärtää elämän monimuotoisuutta, ja oman itsen riippuvuutta ympäristöstä. (Rosenberg 1993: 42–44.)

Pääkaupunkiseudulla Espoon ja Vantaan kaupunkien varhaiskasvatussuunnitelmissa on otettu laajasti huomioon kestävä kehitys. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa on määritelty kestävä kehitys ja kirjattu konkreettisesti, kuinka sen eri osa-alueet Van-

taan varhaiskasvatuksessa huomioidaan (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012:5). Espoossa puolestaan on käynnissä Kestävän kehityksen kasvatus Espoossa -toimintamalli, joka on koonnut yhteen kaikki kestävän kehityksen eteen työskentelevät toimijat, jotka voivat osaltaan vaikuttaa ja osallistua varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan kestävän kehityksen opettamiseen (Espoon kaupunki 2012). Espoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassakin kestävä kehitys näyttelee suurta roolia ja siitä kertoo jo kyseisen suunnitelman alaotsikko *Kestävämmän elämäntavan alkutaipaleella* (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013). Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kestävän kehityksen osuus on vielä pieni, ja siitä mainitaan hyvin yleisellä tasolla puhuttaessa helsinkiläisestä kulttuuriympäristöstä ja siitä huolehtimisesta kestävän kehityksen periaatteita huomioiden (Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011: 8.) Varsinaista kestävän kehityksen strategiaa tai kestävän kehityksen sisältöjen avaamista ei ainakaan toistaiseksi Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaan ole kirjattu. Tästä syystä halusimme toteuttaa opinnäytetyömme nimenomaan helsinkiläisessä päiväkodissa, sillä koimme, että näin työstämme olisi mahdollisimman paljon hyötyä päivähoiton arjessa ja arvoa käytännön edistämässä.

Opinnäytetöitä kestävästä kehityksestä varhaiskasvatuksessa on aikaisemminkin tehty (mm. Säkkinen, 2009, Kniivilä 2011) esimerkiksi Oulussa sekä Vaasassa. Opinnäytetöissä on usein painotettu varhaiskasvatuksen sosiaalisia ulottuvuuksia, ja niiden todentumista varhaiskasvatuksessa tai tutkittu kestävää kehitystä yleisellä tasolla varhaiskasvatuksessa. Halusimme omassa opinnäytetyössämme keskittyä kestävän kehityksen ekologiseen näkökulmaan toiminnallisten menetelmien avulla. Tutkiessamme varhaiskasvatuksen kestävään kehitykseen liittyviä opinnäytetöitä huomasimme, ettei Helsingissä vielä ollut tämän tyyppistä toiminnallista opinnäytetyötä aiheesta tehty, joten näimme tämän mahdollisuutena tehdä jotakin uutta. Tästä syystä mielestämme oli hyvin otollista toteuttaa opinnäytetyö nimenomaan Helsingin kaupungin päiväkodissa, ja keskittyä aiheessamme ensisijaisesti ekologiseen kestävyyteen ja toiminnallisiin menetelmiin.

4.1 Tavoitteet

Opinnäytetyömme ensisijaisena tavoitteena oli luoda lapsilähtöisiä ja leikkimielisiä ekologisen kestävän kehityksen työkaluja varhaiskasvattajille ja kokeilla niiden toimivuutta käytännön työssä esikoululaisten kanssa. Suunnittelemiemme työkalujen tarkoituksena

oli toimia välineinä käsitellä ekologista kestävästä kehitystä esikouluikäisten lasten kanssa. Opinnäytetyömme projektiosuudessa suunnittelimme ja toteutimme toimintatuokioita, joissa lapset ovat aktiivisia toimijoita ja osallistujia ekologiseen kestävyteen liittyvissä aktiviteeteissa. Toimintatuokiot koostuivat kehittämistämme työkaluista, joissa kaikissa käsiteltiin ekologista kestävyttä eri toimintamenetelmiä hyödyntäen. Tarkoituksenamme oli rakentaa toiminta ja työkalut hyödyntäen lapsille ominaisia toimintatapoja, ja näin luoda toiminnasta mahdollisimman luonnollista ja mieluista lapsille.

Tavoitteenamme oli rakentaa varhaiskasvattajille tarjottavat työkalut sellaisiksi, että toiminta herättäisi lapsissa kiinnostusta ympäristön kunnioittamiseen ja varjelemiseen mukavan ja riemukkaan yhdessä tekemisen kautta. Yhteistyöpäiväkotimme varhaiskasvatussuunnitelmaa ollaan lähitulevaisuudessa uudistamassa ja kestävä kehityksen painotuksia vahvistamassa, ja opinnäytetyömme tavoitteena oli myös antaa konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä ekologisen kestävä kehityksen toiminta varhaiskasvatuksessa voisi olla. Halusimme, että työkalut toimisivat ikään kuin ponnahduslautana ympäristöystävällisen elämäntavan käsittämiseksi ja omaksumiseksi. Tällaisilla työkaluilla ja toimintamalleilla voisi olla parhaimmillaan myös vaikutusta lasten arvojen ja ajatusten kehittymisessä sellaiseen suuntaan, että he saisivat pohjan ymmärtää omien valintojensa laajemman vaikutuksen, esimerkiksi jätteiden lajittelun tai kierrätysmateriaalien käytön merkityksen luonnon hyvinvoinnin kannalta. Koska projektimme on kuitenkin lyhykestoinen, voi sen vaikuttavuutta arvokasvatuksen näkökulmasta olla vaikeaa arvioida.

Päiväkotien toiminnassa on pitkään pyritty irtaantumaan tuokiokeskeisyydestä muun muassa siitä syystä, että niiden on kritisoitu saavan voimansa kasvattajien tiedoista, kokemuksista sekä tavoista ajatella (Karila – Kinos – Virtanen 2001: 67–70). Halusimme kuitenkin luoda toimintatuokioita, joiden aikana erilaisia toiminnallisia ja luovia menetelmiä käyttäen lapset saavat kosketusta ekologiseen elämäntapaan ja sen toteutumiseen hyvin arkisissakin toiminnoissa. Tavoitteenamme ei ollut luoda kokonaan uutta toimintaa päiväkotiin, vaan halusimme rakentaa päiväkodin arkitoimintoja, kuten askartelutuokioita ja ulkoilua, ekologisesti kestävämpään suuntaan. Valitsimme toimintatuokiot toteutustavaksemme, sillä niiden avulla näimme saavamme aikaan selkeän ja jäsenen toimintakokonaisuuden sekä itsellemme että päiväkotiryhmälle. Kuitenkin suurin osa käytetyistä menetelmistä toimii sellaisenaan tai mukailen myös päiväkodin arkirutiineissa, esimerkiksi kierrätysmateriaalien käyttö päivittäisissä askarteluissa.

Toimintatuokioista ja niissä käytetyistä aktiviteeteista eli työkaluista kokosimme toimintatuokioiden päätteeksi kestävän kehityksen kirjaseen, jota yhteistyöpäiväkodin työntekijät voivat käyttää ympäristökasvatuksen tukemiseen ja vahvistamiseen tulevaisuudessakin. Tämä opaskirja sisältää toimintatuokioissa käytettyjä kuvia, ideoita ja vinkkejä siitä, miten ekologisuutta voi helposti ja ilman kovin suuria ponnistuksia tuoda osaksi varhaiskasvatusta. Opaskirjan tarkoituksena on kehittää ja vahvistaa varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa kestävän kehityksen kasvatusta, ja luoda uusia hauskoja tapoja toteuttaa kestävyyttä päivähoidon arjessa.

5 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyömme toteutus tapahtui sosiaalipedagogisella työotteella. Sosiaalipedagogisesta viitekehuksesta halusimme toiminnassamme korostaa erityisesti osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkitystä ja hyödynsimme työmme suunnittelussa ja toteutuksessa sosiaalipedagogiikalle ominaisia toiminnallisia ja ilmaisullisia menetelmiä. Opinnäytetyömme projektiosuudessa hyödynsimme Michael Colen viidennen dimension toimintamallia luomalla toimintamme johtohahmoksi Eko-oravan, pehmoeläimen, joka kertoi lapsille jokaisen toimintakerran kulusta ja tulevista tehtävistä. Projektiosuuden rakenteen sekä työkalujen suunnittelussa otimme vahvasti huomioon Joy A. Palmerin ympäristökasvatuksen puumallin, jota on pitkään käytetty kuvaamaan ympäristökasvatuksen eri ulottuvuuksia. Seuraavissa kappaleissa avaamme opinnäytetyön teoreettisia viitekehysjä ja teorian ilmenemistä omassa opinnäytetyössämme.

5.1 Sosiaalipedagoginen orientaatio

Opinnäytetyömme toteutusta ohjasi sosiaalipedagoginen viitekehys ja ammatillinen orientaatio. Sosiaalipedagogiikka on monitieteinen, ja siinä yhdistyvät kasvatukselliset ja yhteiskunnalliset näkökulmat. Sosiaalipedagogiikka on luonteeltaan reformistista: se pyrkii jatkuvasti pedagogisin keinoin uudistamaan yhteiskuntaa ja kehittämään työelämän käytäntöjä työelämälähtöisesti. (Ranne – Sankari – Rouhiainen-Valo - Ruusunen

2005: 14–15.) Esimerkiksi sosiokulttuurisen innostamisen – jossa ihmisen oma osallistuminen ja aktiivisuus ovat päätekijöinä – avulla voidaan pyrkiä herättämään ihmisiä ajattelemaan, lisäämään tietoisuuttaan ja näin muuttamaan asenteitaan ja toimintatapojaan. Sosiaalipedagogisessa kasvatusajattelussa korostuvat osallisuus, yhteisöllisyys, sekä dialogi, ja niiden vahvistaminen toiminnallisilla keinoilla. Sosiaalipedagogiikka on keino ja työorientaatio, jonka avulla yksilöitä ja ryhmiä tuetaan kasvussa vastuuta itsestä ja muista ottavaksi yhteiskunnan jäseneksi, yksilön tai ryhmän sosiaalisessa todellisuudessa ja ympäristössä. (Ranne ym. 2005: 15–18, 33–34.) Osallisuus, jossa kysymys on yksilön oikeudesta osallistua yhteiskunnan ja yhteisöjen asioihin ja voimavaroihin, on yksi kestävästä kehityksestä kannattelevista peruselementeistä. Osallisuuden kokemus on aina henkilökohtaista, mutta siihen kuuluvat vahvasti vuorovaikutussuhteet ja yhteistoiminnallisuus. Osallisuudessa tärkeää on myös mahdollisuus olla osallistumatta, halutessaan valita myös tämä vaihtoehto. (Ranne ym. 2005: 34–35). Omassa työskentelyssämme halusimme huomioida lasten aidon kohtaamisen, dialogin merkityksen sekä lasten osallisuuden. Halusimme toimintatuokioiden ja työkalujen olevan sellaisia, että lasten ääni tulee kuuluviin ja lapsille annetaan tilaa toimia. Käytännössä tämä tarkoitti opinnäytetyössämme aikaa ja tilaa lasten kuulemiselle ja keskusteluille, sekä toiminnan elämistä lasten mielikuvituksen ja ideoiden mukana. Lisäksi työskentelyssämme yhteisöllisyydellä ja yhteistoiminnallisuudella oli suuri merkitys, ja suurin osa aktiviteeteista oli yhteistyössä tehtävää toimintaa, jossa myös pohdittiin ystävien ja läheisten ihmisten tärkeyttä. Halusimme toimintamme kautta lisätä lasten tietoisuutta siitä, että heidän ajatuksillaan, taidoillaan ja taidoillaan on todellista merkitystä, ja että lapsetkin voivat toimia aktiivisesti ympäristöä koskevissa asioissa.

Opinnäytetyömme toteutettiin hyödyntäen sosiaalipedagogiikalle ominaisia toiminnallisia ja ilmaisullisia menetelmiä. Ilmaisullisilla menetelmillä on monenlaisia ulottuvuuksia kasvatuksellisessa työssä: kuvien, musiikin tai draaman kautta voidaan ilmaista ajatuksia, tutkia elämää, rakentaa itseluottamusta ja yhteisöllisyyttä (Ruusunen 2005: 54). Sosiaalipedagogiseen työskentelyyn valjastettuna näiden menetelmien päämääränä on esimerkiksi vahvistaa yksilön voimavaroja ja luoda mahdollisuuden tutkia elämän mahdollisuuksia. Ilmaisullisten ja toiminnallisten menetelmien käytössä on olemassa omat problematiikkansa, kuten se miten menetelmien käytön vaikutuksia tai vaikuttavuutta voidaan todeta, kun kokemukset ovat hyvin yksilökohtaisia. Kuitenkin ilmaisullisten ja toiminnallisten menetelmien käytön suosio on yhä kasvussa, ja niiden avulla toteutettujen projektien ja kokeilujen myötä myös tutkimustietoa menetelmistä saadaan jatkuvasti lisää. (Ruusunen 2005: 55–57.) Opinnäytetyössämme käytimme toimintatuokioiden ja

työkalujen suunnittelussa ja toteutuksessa monipuolisesti hyväksemme erilaisia toiminnallisia ja ilmaisullisia menetelmiä, esimerkiksi draamaa, taiteellista luomista ja liikuntaa.

5.2 Viidennen dimension toimintamalli ja Eko-orava

Hyödynsimme työssämme Michael Colen Viidennen dimension toimintamallin mukaista ideaa. Viidennen dimension toimintamallin periaatteena on lapsen oppiminen ja ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen mielikuvitusta hyödyntämällä. Toimintamalli on kehitetty lapsille ominaiseksi tavaksi oppia: on todettu, etteivät pienet lapset kykene omaksumaan ja oppimaan opettajalta suoraan tulevaa tietoa samalla tavalla, kuin esimerkiksi vanhemmat kouluikäiset lapset ja aikuiset. Toimintamallissa yhdistyvät lapsille luonnollinen leikki ja hauska leikkimielinen toiminta sekä oppiminen. Toiminnassa esiintyvät mielikuvitushahmot ja esimerkiksi kuvitteellinen ympäristö eivät itsessään ole opetuksellisia elementtejä, mutta ne luovat puitteet lapsen mielenkiinnon ja motivaation syntymiselle opeteltavaa asiaa kohtaan. Yhtenä tärkeimpänä piirteenä Viidennen dimension toimintamallissa on sen lapsilähtöisyys perinteiseen opetukseen verrattuna, jossa opettaja toimii auktoriteettina ja ohjaa, mitä ja miten lasten tulee oppia. Toimintamallin pääideana on, että oppimisprosessissa tukena käytetty toiminta on lapsille mieluisaa ja he ovat siinä mukana omasta halustaan aktiivisina toimijoina, eivätkä vain esimerkiksi opettajan tarjoaman opetuksen kohteena. (Hakkarainen 2004:5–7.)

Kyseisen toimintamallin oppimisprosessissa oleellista on mielikuvien ja mielikuvituksen hyödyntäminen ja aikuisten auktoriteettiaseman häivyttäminen. Tavanomaisimpana ”toimintaa ohjaavana” mielikuvitusolentona esiintyy salaperäinen velho, joka lähettää lapsille viestejä, joissa hän pyytää heiltä neuvoja tiettyyn pulmaan. Ideana on, ettei kukaan ole nähnyt kyseistä velhoa, vaan lapset ja aikuiset toimivat hänen apulaisinaan esimerkiksi sähköpostiviestien välityksellä. Lapsille esitellyt hahmot ja tehtävät ovat aikuisten keksimiä, mutta itse toiminnassa aikuiset ja lapset toimivat samantarvoisesti yhdessä velhon apulaisina. Lapset saavat itse keksiä erilaisia mahdollisuuksia tavoitteeseen pääsemiseksi ja pulman ratkaisemiseksi, eivätkä aikuiset anna valmiita ohjeita tai malleja. (Hakkarainen 2004: 6–10.) Mielikuvituksen ja leikin avulla muun muassa ekologisen kestävän kehityksen opetus on lapsille mieluinen kokemus, jossa oppiminen tapahtuu luonnollisesti.

Opinnäytetyömme toiminnan suunnannäyttäjänä ja maskottina toimi kierrätyskeskuksesta ostamamme pehmo-orava, jonka nimesimme Ekoksi. Veimme Eko-oravan päiväkodille mukana ja kerroimme mistä hänet olimme löytäneet. Halusimme nimenomaan käyttää toiminnassamme kierrätettyä pehmolelua ja herättää senkin avulla lapsissa ajatuksia siitä, ettei kaiken tarvitse olla uutta. Esittelimme lapsille Eko-oravan ja kerroimme hänellä olevan lapsille hauska ja mielenkiintoinen projekti, jonka hän haluaisi heidän kanssaan toteuttaa. Esittelimme Ekon luonnon ystäväksi ja kerroimme hänellä olevan tehtäviä, joihin hän toivoisi lasten osallistuvan. Eko-orava olikin lapsille Viidennen dimension toimintamallin mukaisesti opinnäytetyömme ”ohjaaja” sen sijaan, että olisimme itse olleet niin sanotusti valta-asemassa, jolloin lapset pääsivät itse toimijan rooliin Ekon apulaisena meidän aikuisten ollessa lasten kanssa samassa asemassa. Esittelimme jokaisen toimintakerran Ekon kertomana, ja oravan avulla myös kiitimme lapsia osallistumisesta ja innostuksesta. Lapset ottivat Eko-oravan avosylin vastaan ja se jäikin opinnäytetyömme päätyttyä esikouluryhmään lasten leikkeihin. Esikoulunopettajalta pyytämässämme palautteessa saimme vielä kuulla, kuinka Eko oli jatkanut elämäänsä lasten leikeissä ja mielikuvituksessa.

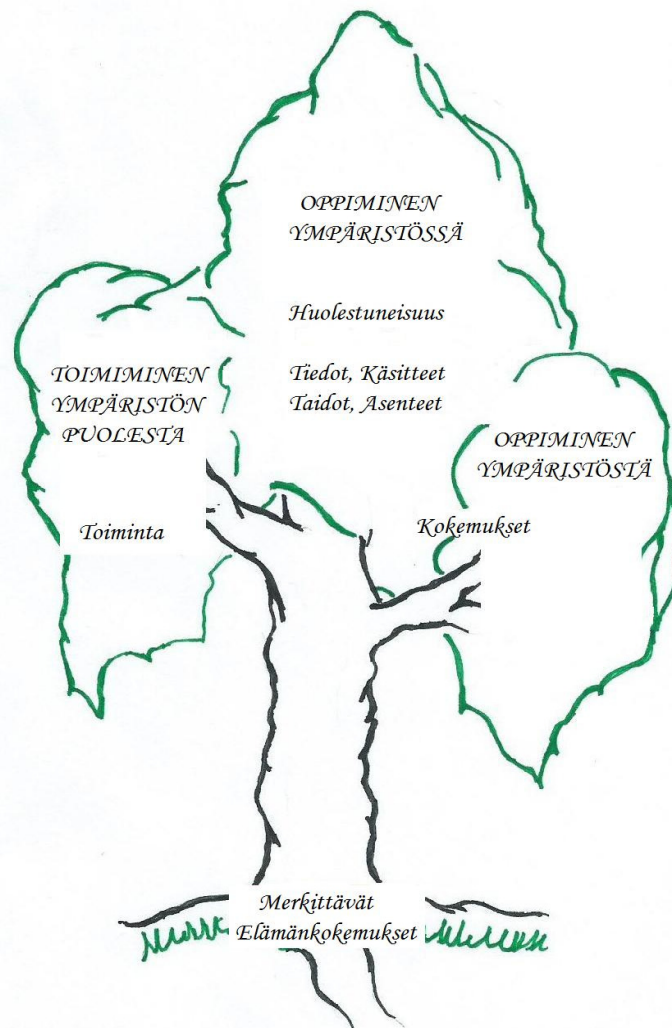
5.3 Palmerin puumalli

Käytimme opinnäytetyömme projektiosuuden suunnittelussa ja toteutuksessa apunamme Joy A. Palmerin puumallia (1998), jota on käytetty hyvin paljon kuvaamaan ympäristökasvatuksessa käytettäviä ulottuvuuksia: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta (Huhtala & Turja 2011: 211–212). Palmerin puumallin (Kuvio 1.) lähtökohtana on, että puun jokainen osa eli lehvistö on toisistaan erottamaton ja yhtä tärkeä suhteessa muihin osa-alueisiin.

Puun ensimmäinen ”lehvistö”, *oppiminen ympäristössä*, kuvaa luonnonympäristössä tapahtuvaa luontaista oppimista ja kasvamista, jossa elämykset, toiminnallisuus ja esteettisyys luovat kasvatuksellisia sisältöjä. Toisena sisältönä *oppiminen ympäristöstä* kuvaa perinteisempää opetusmallia, jossa tutustutaan ympäristön ilmiöihin ja sen sisältöihin tietokasvatuksen periaatteilla. Kolmantena lehvistön osana toimii *toimiminen ympäristön puolesta*, millä tarkoitetaan konkreettista toimintaa omaksuttujen arvojen ja tietojen pohjalta. Näin lehvistöt muodostavat ymmärryksen kehän, jossa kokemukset luonnossa luovat suhteen ympäristöön, jonka ongelmia ja arvoa ymmärretään opittavan tiedon kautta. Suhteen ja tiedon pohjalta herää luontainen halu toimia ympäristön puolesta. (Cantell 2004: 61–69).

Palmerin mallissa kaiken ympäristökasvatuksen alkuna – juurina – ovat ihmisen henkilökohtaiset *merkitykselliset elämäkokemukset*. Näillä elämäkokemuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tunteita, uskomuksia, kokemuksia ja ihmettelyä. Nämä merkitykselliset elämäkokemukset muovaavat yksilöllisesti ihmisen arvoja ja asenteita, ja näin myös ympäristöön suhtautumista. (Pihkala 2011: 88–90.) Palmerin mallissa yhdistyvät kaikki perinteiset ympäristökasvatuksen painotukset, ja onkin todettu, ettei mikään noista painotuksista voi olla elinvoimainen ilman toisten läsnäoloa (Cantell 2004: 69). Puumallin mukaisessa kasvatustilanteissa muodostuu kokemusten, tiedon ja konkreettisen toiminnan kautta kokonaisvaltainen käsitys ympäristöstä, sekä ihmisen vaikutuksesta ympäristöön.

Palmerin puumallin toiminta perustuu toiminnallisuuteen, sekä jo olemassa oleviin ja toiminnan kautta saataviin kokemuksiin. Esimerkiksi luonnossa toimimista ja ympäristössä oppimista ohjaavat jo olemassa olevat kokemukset, kulttuuriympäristö sekä lasten yksilölliset tulkinnat. (Hujala & Turja 2011: 213–214.) Tärkeää kaikessa ympäristökasvatuksessa – tapahtuipa se luonnossa tai kaupunkiympäristössä – ja kokemusten mielekkyydessä on aikuisen innostava ja kannustava asennoituminen, sekä lasten kokemusten jakaminen keskustelujen tai esimerkiksi piirtämisen kautta. Kokemusten jakamisen kautta lapselle syntyy jo varhaislapsuudessa käsitys siitä, että hänen kokemuksillaan, tiedoillaan ja taidoillaan on todella merkitystä. Jos lapselle syntyy jo varhaislapsuudessa kokemus omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja hänelle tarjotaan aktiivisesti kannustavia ja mielekkäitä malleja kestävän elämäntavan omaksumisesta, on todennäköistä, että tällaiset toimintamallit ja arvot kulkevat lapsen mukana myös tulevaisuuteen. (Hujala & Turja 2011: 215–217.)

Kuvio 1. Palmerin puu. Kuvan piirros: Reetta Hömmö 2014.

Pyrimme rankentamaan toimintamme Palmerin puumallia hyödyntäen niin, että toiminnassa otettaisiin huomioon luonnossa toimiminen, luonnosta oppiminen ja luonnon puolesta toimiminen. Suunnittelimme toimintamme luomaan kokonaisuuden, jossa sekä konkreettinen kokeminen ja tekeminen, että lasten ajattelu ja ihmettely saisivat tasapuolisesti painoarvoa ja tilaa. Käytännössä tämä tarkoitti toiminnassamme esimerkiksi luontoretellä luonnossa oppimista ja kokemista, sekä luonnonpuolesta toimimista roskia keräämällä ja kierrätysmateriaaleja hyödyntämällä askarteluja tehtäessä, sekä kierrättämistä harjoittelemalla valmistamiemme kierrätyskorttien avulla. Pohdimme myös toimintamme aikana lasten kanssa, kierrättämistä, roskaamista, vuodenaikojen merkitystä ja tutkimme, millaisia ääniä ympäristössämme kuuluu. Kyselimme lapsilta myös, onko heillä ideoita siitä, miten he ja me aikuiset voisimme toimia arjessamme

niin, ettei roskia syntyisi niin paljon, ja millaisia keinoja kotona tai päiväkodissa voitaisiin ottaa käyttöön roskien vähentämiseksi.

6 Toimintatuokioiden suunnittelu

Aloittaessamme toimintatuokioiden suunnittelun kävimme vierailemassa päiväkodilla kaksi kertaa tutustuaksemme lapsiryhmään, jonka kanssa toimintatuokiot tultaisiin toteuttamaan, päivähoidon henkilökuntaan, sekä päiväkodin fyysiseen oppimisympäristöön. Työskentelyn aloittamiseksi haimme varhaiskasvatusvirastolta tutkimusluvan, sekä pyysimme päiväkodilta, sekä lasten vanhemmilta suostumukset toiminnan toteuttamiselle. Ensimmäisellä tutustumiskerralla veimme päiväkodin henkilökunnalle työme ideapaperin, jossa kerroimme työme tarkoituksesta, tavoitteista ja toteutuksesta. Keskustelimme lastentarhanopettajan kanssa lapsiryhmästä, päiväkodin toiminnasta, sekä päiväkodin tämän hetkisestä kestävästä kehityksen toiminnasta.

Halusimme toiminnan olevan lapsilähtöistä ja leikkiin perustuvaa: toimintaa, jossa riemun, liikunnan, sekä yhdessä tekemisen ja kokemisen kautta innostaisimme ja kannustaisimme lapsia uuden asian äärelle. Esikouluikäisten lasten oppimisen perustana toimivat leikit ja toiminnallisuus, mutta myös sääntöleikit alkavat saada enemmän tilaa oppimisen välineenä (Jantunen & Lautela 2011: 6–11). Halusimme toimintatuokioiden olevan mahdollisimman luonnollisia ja vuorovaikutteisia tilanteita, joissa lasten ajatuksille ja oivalluksille jää paljon tilaa ja aikaa. Pyrimme siihen, että tuokioiden muodostavat toiminnan ja kokemusten kautta lapsille ekologisuuden elämyksiä ja kokemuksia, joissa omalla toiminnalla on merkitystä ja tiedot ja taidot karttuvat. Lisäksi ideoimme opinnäytetyöme toteutuksen ottaen huomioon päiväkodin omat toimintatuokioiden (esim. liikuntatunnit, laulu- ja ulkoiluhetket), joihin ekologisen kestävästä kehityksen opetusta voi sisällyttää.

Rajasimme toimintatuokioiden määrän yhdessä päivähoiton henkilökunnan kanssa viiteen. Toimintatuokioiden suunniteltiin kestoltaan noin tunnin mittaisiksi, ja ne sijoituivat aamupäivään. Toimintatuokioiden jokainen oli omanlaisensa ja ne suunniteltiin myötäilemään lapselle ominaisia toimintatapoja. Näin ollen toimintatuokioiden rakenne muotoutui koostumaan liikuntaleikeistä, askartelutuokioiden, tutkimuksellisesta oppimisesta,

leikeistä, sekä taiteellisesta kokemisesta ekologisella otteella. Halusimme luoda toimintatuokioista eheän ja mielenkiintoisen kokonaisuuden, jossa lapsia aktivoimalla miettimään ja toimimaan ymmärrys ekologisesta kestävydestä kehittyisi luonnollisesti. Tavoitteenamme oli saada toiminta koostumaan Palmerin puumallin mukaisesti ympäristössä ja ympäristöstä oppimisesta sekä ympäristön puolesta toimimisesta, joita jokainen lapsi saisi toteuttaa oman persoonansa ja mielikuvituksensa mukaisesti.

Toimintaa suunnitellessamme otimme huomioon sen, että lapsiryhmässä toiminta elää lasten touhun ja mielikuvituksen mukana, joten emme halunneet suunnitella toiminnalle liian tiukkaa aikataulua tai liian tiukkoja sääntöjä. Keskityimme suunnittelussamme luomaan sellaiset raamit toiminnalle, jossa liikkumavaraa suuntaan ja toiseen löytyisi eksymättä kuitenkaan aiheesta. Ekologisen kestävyden tulee olla varhaiskasvatuksessa kokonaisvaltaista toimintaa, joka näkyy arjen tavallisissa toiminnoissa (Parikka-Nihti 2011: 18–19). Toiminnassamme ekologinen kestävyys sai voimansa toiminnallisista menetelmistä, sekä lasten aktiivisesta osallistumisesta ja keskusteluista. Ekologisuus tuli näin esille hyvin luonnollisena osana päiväkodin arkitoimintoja, ei ainoastaan irrallisena aihekokonaisuutena. Halusimme ekologisuuden tulevan toiminnassa kokonaisvaltaisena esille keskustelun, toiminnan, ihmettelyn ja mielikuvituksen kautta.

6.1 Toiminnassa käytetyt menetelmät

Ekologisen kestävä kehityksen käsittelemiseksi päiväkotikäisten kanssa valitsimme toiminnalliset ja ilmaisulliset menetelmät. Halusimme hyödyntää toiminnassamme myös lasten rikasta mielikuvitusta, jonka avulla lapset saavat asioihin omintakeisen ja ainutlaatuisen otteen. Lapselle ominaiset tavat toimia, leikki, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, ovat itsessään toiminnallisia ja lapselle luontaisia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 20). Tästä syystä aloimme suunnitella ja rakentaa toimintaamme näiden toiminnallisten menetelmien varaan. Toiminnassamme pyrimme tukemaan myös mahdollisimman paljon sosiaalipedagogisen viitekehyksen sisältöä, erityisesti lasten osallisuutta ja sitä kautta sosiaalisesti kestävä kehityksen mukaista toimintaa. Pohdimme muun muassa sitä, miten lapset pääsevät itse toimimaan pääroolissa ja vaikuttamaan toiminnan sisältöön niin, ettemme me itse olisi vain vahvassa auktoriteetti asemassa vaan lasten kanssa tasavertaisina toimijoina. Lasten osallisuuden mahdollistaminen ja heidän näkemisensä kyvykkäinä toimijoina on luottamuksen osoittamista ja lasten kunnioittamista. Lasten omien ajatusten ja ideoiden kuunteleminen ja yhdessä toisten kanssa pohtiminen ja ihmettely vahvistavat

heidän omaa ajattelukykyään ja itsetuntemuksensa kehittymistä, sekä kykyä toimia yhdessä toisten ihmisten kanssa. (mm. Turja 2011: 52–53.) Omaa toimintaa suunnitellamme pohdimme myös lasten osallisuutta ja mahdollisuuden olla osallistumatta toimintaan, mikäli se olisi jonkin lapsista tahto. Suunnitelleet toimintatuokiot niin, että niillä oli tietyt raamit, mutta toiminta sai elää lasten toiminnan mukana. Toimintamme aihe oli pääosalle lapsista uusi, mikä antoi lapsille mahdollisuuden kokeilla omaa toimijuuttaan uudenvälisessä roolissa. Lapset saivat näyttää ja jakaa omia taitojaan, osaamistaan ja ajatuksiaan esikouluryhmän muille jäsenille sekä meille aikuisille.

6.1.1 Lapselle ominaiset toimintatavat

Lasten kanssa toimiessa ja lapsille toimintaa suunniteltaessa on toiminnan onnistumisen ja mielekkyyden kannalta otettava huomioon lapselle ominaiset tavat toimia ja ajatella. Kyseiset toimintatavat olivat pohjana myös oman toimintamme suunnittelussa. Lapselle ominaiset toimintatavat ovat leikki, liikkuminen, tutkiminen ja erilainen taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, joiden kautta lapsi ilmaisee itseään. Nämä toimintatavat ohjaavat varhaiskasvatuksessa koko kasvattajayhteisön toimintaa, ja luovat rungon mielekkään ja luonnollisen arjen rakentamiselle päiväkotiympäristössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 20.) Lapselle ominaiset toimintatavat ovat toiminnallisia: niissä kiteytyy toiminnan ja kokemisen kautta oppiminen ja kasvaminen. Halusimme työssämme valjastaa nämä luontaiset toimintatavat käyttöömme ja suunnittelimme toimintamme näitä toimintatapoja myötäillen. Tällä tavalla halusimme vahvistaa työkalujen luonnollisuuden lapsille.

Edeltävissä kappaleissa olemme puhuneet leikin tärkeydestä osana lapsen oppimista ja kehittymistä. Lapset hyödyntävät leikkiä kaiken näkemänsä, kuulemansa ja kokemansa jäsentämiseen ja käsittelemiseen. Leikki ilmentää lapselle merkityksellisiä asioita ja elämänkokemuksia, ja toimii ilmaisukanavana tunteille. Oppimisen näkökulmasta leikki toimii välineenä asettua toisen asemaan, kehittää sosiaalisia ja kommunikatiivisia taitoja, sekä luoda arvopohjaa erilaisista arkisista asioista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 20–21.) Otimme opinnäytetyömme suunnittelussa ja toiminnassa huomioon erityisesti esikouluikäisille lapsille tyypilliset leikin muodot. Sääntöleikkejä silmälläpitäen kehitimme ja valmistimme päiväkodille kierrätyspelin, jossa 20 roskakorin ja kierrätysastioiden avulla harjoitellaan lajittelun sääntöjä ja pohditaan tavaroiden uusiokäyttöä. Esikouluikäisissä lapset osaavat luovasti keksiä leikeilleen ideoita ja rakentaa leikille puitteet sekä tarvittavia välineitä. Roolileikki saa esikouluikäisen tultaessa

myös enemmän valtaa ja se on tämän ikäisille mieluinen tapa leikkiä ja harjoitella erilaisia rooleja ja vuorovaikutustaitoja. (Helenius – Lummelahti 2013: 100–103.) Pyrimme tarjoamaan toimintatuokioissa lapsille mahdollisuuksia käyttää paljon omaa luovuuttaan ja hyödynsimme myös roolileikin piirteitä useissa tuokioissa. Tarjosimme lapsille myös vapaat kädet suunnitteluun ja rakenteluun metsäretkellä ja askartelutuokiossa.

Liikunnalla on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnin ja terveyden, sekä esimerkiksi oman kehon tuntemuksen ja oppimisen kannalta. Liikunnan kautta lapsi oppii tuntemaan omaa kehoaan ja tutustuu ympäristöönsä sekä toisiin ihmisiin. Liikunnan yhdistäminen toimintaan ja opetukseen kasvattaa lapsen oppimisen mahdollisuuksia ja aktivoi toimimaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 22–23.) Toiminnassamme otimme liikunnan yhdeksi toiminnalliseksi menetelmäksi ja suunnittelimme yhden toimintakerroista liikuntatuokioksi, jonka aikana vauhdin, riemun ja yhdessä tekemisen kautta käsitelimme lasten kanssa ekologiaa ja kierrätystä, sekä yhteistoiminnan ja keskustelutaitojen tärkeyttä. Suunnittelimme liikuntatuokion koostumaan monipuolisista yhteisleikeistä, joissa lapsen osallisuus ja yhteistyön merkitys korostuu. Liikuntatuokiossa hyödynsimme kierrätysmateriaaleja, sekä päiväkodille valmistamiamme kierrätyskortteja.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen virittävät lapsen toiminnallisuutta ja niiden kautta lapselle avautuu mielikuvitusmaailma, jossa vain taivas on rajana ja kaikki on leikistitotta. Taiteen eri muodot, kuten draama tai musiikillinen kokeminen ja luominen antavat lapselle mahdollisuuden kehittyä yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Varhaiskasvattajille taide antaa lähes rajattomat mahdollisuudet kasvamiselle ja kasvattamiselle. Taiteen kautta oppiminen on yhdistelmä intensiivistä kokemista ja luomista, iloa kaikkia aisteja hyödyntäen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 23–24.) Taiteellisen kokemuksen ja luomisen suunnittelimme osaksi neljään toimintatuokioon. Suunnittelimme taiteellisen kokemuksen ja ilmaisemisen kautta tapahtuvan ekologisen kestävän kehityksen käsittelemisen tulevan toimintaamme draaman, musiikin, kuvallisen ilmaisun sekä kädentaitojen välityksellä. Käytännössä suunnittelimme tämän tapahtuvan Rojupöhö -nukketeatterin ja sen pohjalta tehtävän yhteisen Rojupöhö -taulun, kierrätysmateriaaliaskarteluiden, sekä musiikillisen luonnonääniä tutkimisen kautta. Halusimme tuoda toimintaamme mahdollisimman paljon sellaisia elementtejä ja toimintamuotoja, joissa lapsilla on mahdollisuus omaa mielikuvitustaan ja intoaan hyödyntäen luoda täysin omanlaisiaan luomuksia, omien kokemustensa ja ajatustensa kautta.

Tutkiminen on kaikille ihmisille sisäsyntyinen toimintatapa ja elämänehto. Tutkimisen kautta lapsi saa vastauksia kysymyksiinsä ja tyydyttää uteliaisuuttaan. Tutkimisen, erehdysten ja onnistumisten kautta lapsi oppii ja saa itseluottamusta omaan toimintaansa. Kasvattaja voi omalla toiminnallaan kannustaa ja innostaa lasta tutkimaan ympäristöään ja ihmettelemään sen ilmiöitä. Tutkimisen kautta lapselle muodostuu ymmärrystä ja tietoa omasta elämästä ja elinympäristöstä. Tutkiminen toteutuu parhaiten, kun lapsi voi monipuolisesti hyödyntää kaikkia aistejaan asioiden jäsentämiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 25.) Projektimme aikana suunnitelimme tutkimisen ja asioiden ihmettelämisen tulevan osaksi toimintaa muun muassa askartelujen ja luonnossa toimimisen kautta. Koska ulkoilukerta ajoittui helmikuulle, suunnitelimme, että tutkisimme lasten kanssa, millaisia taideteoksia luonnonantimista, sekä lumesta ja jäästä voisi saada aikaiseksi. Tavoitteenamme oli, että lapset pääsisivät itse tutkimaan ja kokeilemaan lumen ja jään maalaamista esimerkiksi punajuurimehua ja kahvia maaleina käyttäen. Lisäksi tutkimisen otimme toiminnalliseksi välineeksi taiteellisen luomisen tukemiseen musiikkituokiolla, jonka aikana tutkimme lasten kanssa luonnonääniä ja sitä, miten ihminen voi matkia luontoa soittimia tai kehoaan hyödyntäen. Lajittelun tutkimisen ja harjoittelamisen, sekä leikkimisen työkaluksi kehitimme päiväkodille kierrätyspelin (kuva 1), joka sisälsi erilaisia päivittäisiä roskia esittäviä kuvakortteja, sekä kierrätyspisteet. Pelin tarkoituksena oli yhdessä lasten kanssa harjoitella kierrättämistä ja tutkia erilaisten materiaalien kiertokulkua.

Kuvat 1 ja 2. Kierrätyspelin kortit sekä kierrätysleikin lajittelukyltit. Kuvat: Reetta Hömmö ja Teresa Salmi 2014.

7 Toimintatuokioiden toteutus esikouluryhmässä

Toimintatuokioita järjestettiin päiväkodilla lopputalven ja kevään aikana viisi. Toimintatuokiot - ensimmäistä tuokiota lukuun ottamatta - sijoitettiin perättäisille viikoille, jotta edellisen toimintakerran sisältö olisi helposti muistettavissa seuraavalla kerralla ja lapsille saataisiin luotua selkeä kokonaisuus. Sovimme etukäteen päiväkodin henkilökunnan kanssa, että he osallistuvat jokaiselle toimintakerralle ja antavat palautetta toiminnasta ja menetelmistä projektin päättymisen jälkeen. Sovimme myös, että päiväkodin henkilökunnan rooli on toimintatuokioissa hieman passiivisempi ja ohjausvastuu toiminnassa oli meillä opiskelijoilla.

Työskentelyssämme pyrimme siihen, että kaikki käytettävät materiaalit olisivat mahdollisimman pitkälle kierrätysmateriaaleja tai materiaalien uusiokäyttöä. Esimerkiksi kaikki askartelumateriaalit olivat yleensä roskiin meneviä materiaaleja, kuten kanamunakenoja ja jogurttipurkkeja tai kierrätyskeskuksesta haettuja askartelumateriaaleja, kuten nappeja, puuhelmiä ja kankaanpaloja. Tällä tavalla toimiessamme pyrimme kuormittamaan toiminnallamme mahdollisimman vähän luontoa ja luomaan lapsille kokemuksen siitä, ettei kaiken materiaalin tarvitse aina olla kaupasta uutena ostettua.

Dokumentoimme toimintaamme omien havaintojemme, toiminnassa valmistettujen tuotosten sekä päiväkodin henkilökunnan ja lapsien palautteen pohjalta. Kuvasimme jokaisella toimintakerralla lasten valmistamia tuotoksia, esimerkiksi piirustuksia ja havainnoimme lasten toimintaa, sekä käytyjä keskusteluja. Kirjasimme havaintomme ylös jokaisen toimintakerran päätteeksi. Lisäksi pyysimme päiväkodin henkilökunnalta palautetta toiminnastamme ja valmistetuista työkaluista, sekä pyysimme saada kuulla, mikäli lasten vanhemmat antaisivat palautetta toiminnastamme. Saamiemme havaintojen, palautteen sekä käytyjen keskustelujen pohjalta arvioimme projektimme onnistumista ja tavoitteiden saavuttamista.

7.1 Kestävää kehitystä draaman kautta

Ensimmäinen toimintatuokio päiväkodilla toteutettiin yhteistyössä pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen Rojupöhö-nukketeatterin kanssa. Tavoitteena ensimmäisellä toimintatuokiolla oli saatella lapset projektin teeman, eli ekologisen kestävän kehityksen

pariin draaman ja taiteellisen kokemisen ja luomisen keinoin. Rojupöhö-nukketeatteri on Helsingin seudun ympäristöpalvelu HSY:n tarjoama opetustuokio 5-8-vuotiaille lapsille, jossa käsitellään draaman avulla kestävän kehityksen ekologisia ja sosiaalisia puolia. Rojupöhö-teatteri toimi hyvänä ja innoittavana aloituksena toiminnallemme päiväkodissa, ja sen pohjalta lähdimme lasten kanssa pohtimaan kierrätyksen, luonnon ja ystävyyden merkitystä.

Käsittelimme nukketeatterista esille nousseita teemoja – muun muassa ystävyyttä, kierrättämistä ja tavaroiden hamstraamista – piirtämisen kautta heti nukketeatterin päättämisen jälkeen. Aluksi keskustelimme lasten kanssa nukketeatterista ja pohdimme, onko tärkeämpää omistaa paljon tavaroita vai hyviä ystäviä. Keskustelun jälkeen pyysimme, että lapset piirtäisivät teatterista tärkeimpänä pitämiään asioita paperille ja muutamalla sanalla kuvailisivat meille piirtämänsä kuvaa. Kirjasimme jokaiseen kuvaan lasten sanomia aiheita, kuten ”rakkaus” ja ”ystävyyt”, ja lopuksi teoksista koottiin suuri ”Rojupöhö”- taulu päiväkodin seinälle.

Kuvat 3 ja 4. Esikoululaille heränneitä ajatuksia Rojupöhö-nukketeatterista. Kuvat: Reetta Hömmö & Teresa Salmi 2014.

Suurin osa lapsista osallistui suurella innolla piirtämishetkeen, ja kuvia saattoi syntyä montakin yhtä lasta kohden (Kuva 3 ja kuva 4). Lapsiryhmään mahtui kuitenkin myös muutama lapsi, jotka kannustamisesta ja innostamisesta huolimatta eivät halunneet osallistua vaan tahtoivat ainoastaan seurata muiden toimintaa. Koska olimme lapsiryhmälle vielä vieraita ja käsittelemämme aihe oli lapsille uusi, olimme etukäteen varautuneet siihen, etteivät kaikki lapset välttämättä lähde ensimmäisellä toimintakerralla toimintaan mukaan aktiivisesti. Emme halunneet painostaa tai ahdistaa lapsia tässä asiassa, joten annoimme heidän seurata ja kerroimme, että jos kuitenkin alkaa tehdä mieli osallistua taulun tekemiseen, se onnistuu vielä myöhemminkin. Halusimme kunnioittaa lasten oikeutta osallistua tai olla osallistumatta toimintaan, ja tästä syystä an-

noimme lasten itse valita. Kannustimme ja rohkaisimme lapsia kuitenkin toimintaan, kuitenkin painostamatta liikaa. Lopulta ainoastaan yksi lapsi ei osallistunut taulun tekemiseen, vaan seurasi mieluummin muiden touhuja.

7.2 Ystävänäpäivän kierrätyslahjat

Kierrätyslahjat - toimintatuokio sijoittui juuri ystävänäpäivän alle ja halusimme hyödyntää tätä toimintatuokion ideoinnissa. Halusimme tämän toimintatuokion aikana korostaa lapsille kierrätyksen merkitystä ja antaa lapsille mahdollisuuden luoda jotakin uutta ja merkityksellistä rosiksi ajatelluista tarvikkeista. Tavoitteenamme tälle tuokiolle oli opetella lasten kanssa roskien uusiokäyttöä, keskustella läheisten tärkeydestä ja osoittaa, ettei lahjan tai lelun aina tarvitse olla kaupasta ostettu, jotta se merkitsee vastaanottajalleen paljon. Halusimme korostaa myös ystävyyden ja läheisten ihmisten merkitystä toimintatuokion aikana keskustelemalla Ystävänäpäivälahjojen merkityksestä ja ystävien ja perheen tärkeydestä. Välineenä toimintatuokiossa käytimme leikkiä, tutkimista ja taiteellista luomista.

Aloitimme toimintatuokion esittelemällä Eko-oravan, joka saapui päiväkotiin Kierrätyskeskuksesta mukanaan monta säkillistä erinäisiä kierrätystarvikkeita, ja joka toimi myös toimintamme maskottina päiväkodissa. Lapset saivat kukin vuorollaan kertoa Ekolle nimensä ja toivottaa Ekon tervetulleeksi päiväkotiin. Kerroimme lapsille, että Eko on huolissaan roskien lisääntyneestä määrästä, ja että Eko toivoisi lasten valmistavan ystävänäpäivälahjoja tuomistaan tarvikkeista haluamilleen henkilöille. Ennen askartelujen aloittamista kerroimme lapsille hieman kierrätyskeskuksesta ja kierrättämisestä, ja kyselimme, mitä lapset tietävät kierrättämisestä. Tästä innostuneina lapset alkoivat vuoron perään kertoa, mitä heillä kotona kierrätetään ja mihin roskat viedään, ja omista vierailukokemuksista kierrätyskeskukseen. Osalla lapsista olikin jo hyvä tietopohja kierrättämisestä ja kierrätyskeskuksesta. Annoimme lasten kertoa omia kokemuksiaan ja keskustelimme aiheesta hetken, jonka jälkeen johdattelimme keskustelun takaisin päivän aiheeseen.

Emme halunneet luoda valmista pohjaa lasten askartelujen ohjaamiseksi, vaan luotimme lasten mielikuvitukseen, sekä innostukseen aihetta kohtaan. Halusimme antaa lapsille vapaat kädet tutkia tarjolla olevia materiaaleja ja välineitä, ja luoda aivan omanlaisiaan lahjoja. Esimerkiksi Fröbeliläisessä ajattelussa korostetaan, että lapsen tulee

saada vapaasti ja omaa mielikuvitustaan käyttäen erilaisilla materiaaleilla ilmaista se, mitä he ajattelevat. Tämä on Fröbelin pedagogiikan mukaan lasten kehityksen ja kasvun kannalta tärkeää, ja varmistaa opetuksen ja kasvatuksen vaikuttavuutta. (Helenius 2001: 48–49.)

Olimme ilmoittaneet lasten vanhemmille etukäteen, että jos kotoa löytyy minkälaista tahansa askarteluun kelpaavaa materiaalia, kuten pahvipurkkeja tai muovitölkkejä, niin lapset voisivat tuoda niitä mukanaan tälle toimintakerralle. Lisäksi kävimme Kierrätyskeskuksesta hakemassa kaikenlaisia tarvikkeita muovinapeista puuhelmiin askartelutuokiota varten. Keräsimme myös omista päivittäisistä kierrätysmateriaaleistamme mukaan muun muassa ylijääneitä kuivattuja papuja, jogurttipurkkeja ja erilaisia pahvipurkkeja. Saimme kasaan erittäin suuren määrän kierrätystarvikkeita, joista syntyi lasten käsien kautta upeita ystävänpäivälahjoja.

Tähän toimintakertaan lapset lähtivät suurella innostuksella, eikä kukaan ryhmästä jättäytynyt sivuun toiminnasta. Lapset olivat askartelusta niin innoissaan, etteivät olisi malttaneet lainkaan lopettaa. Ystävänpäivälahjoja valmistettiin esimerkiksi ystäville, vanhemmille, sisaruksille ja naapureille (kuvat 5 ja 6). Lapset saivat aikaan erittäin hienoja lahjoja lelulaivoista hiuspantoihin, ainoastaan kierrätysmateriaaleja hyödyntäen. Lasten innostus ja osallistuminen oli niin suurta, että lastentarhanopettaja antoi lapsille luvan jatkaa askartelua myöhemmin samana päivänä.

Toimintatuokio oli erittäin onnistunut ja saavutimme hienosti haluamamme tavoitteet kierrätyslahjat -työkalulla. Lapset keskustelivat avoimesti ja reippaasti siitä, mitä kaikkea he voisivat kotonaan käyttää askarteluihin tulevaisuudessa ja millaisia leluja kotona voisi rakentaa. Lapset ottivat monipuolisesti käyttöön kaikenlaisia esineitä ja tavaroita, ja lähtivät ennakkoluulottomasti kokeilemaan hyvin haastaviakin luomuksia. Lapset myös keskustelivat toiminnan lomassa siitä, kenelle lahjat tullaan antamaan ja siitä, tulisiko jollekin paha mieli, jos lahjaa ei saisikaan. Saipa toinen meistä ohjaajista ja Eko-oravakin yhden lahjan matkaansa.

Kuvat 5 ja 6. Kierrätysmateriaaleista syntyneet esikoululaisten käsissä hienoja ystävänpäivälahjoja. Kuvat: Teresa Salmi 2014.

7.3 Luonnollisesti ulkona

Ulkoilukerralla lähdimme lasten kanssa Eko-oravan metsäretkelle. Alkuperäisenä suunnitelmanamme oli ollut tehdä lasten kanssa lumitaidetta, ja kokeilla lumen maalamista esimerkiksi punajuurimehulla, mutta lauhan sään ja lumen puutteen vuoksi muokkasimme toimintaamme. Tarkoituksenamme oli toimia Palmerin puumallin mukaisesti konkreettisesti lasten kanssa luonnossa ja johdatella lapset toimimaan luonnon hyväksi. Tavoitteenamme oli päästä lasten kanssa kokemaan luonnon tarjoamia seikkailu- ja rakentelumahdollisuuksia, sekä huomaamaan, miten paljon luontoon kuulumattomia esineitä ja tavaroita ihan lähimetsästäkin löytyy. Tavoitteenamme oli saada lapset toimimaan luonnon hyväksi ja osallistumaan luonnon varjelemiseen roskia keräämällä. Toiminnallisina menetelminä toimintatuokiossa käytimme leikkiä, liikuntaa ja tutkimista.

Eko-oravan metsäretkellä matkustimme lasten kanssa päiväkodin lähimetsään, jonka kerroimme olevan Ekon kotimetsä. Siellä ohjeistimme lapsia tekemään pareittain tai pienissä ryhmissä luonnon tarjoamista materiaaleista taideteoksen tai muun itseä kiinnostavan rakennelman metsän asukkaita ilahduttamaan. Kerroimme lapsille, että luonnonmateriaaleista voi saada aikaiseksi vaikka mitä, eikä esimerkiksi leluja ole välttämättä aina ottaa ulkoiluun mukaan. Meillä oli mukana lisäksi kori, johon pyysimme lapsia keräämään mahdollisesti vastaan tulevat roskat pois luonnosta, jotta Eko-oravan koti tulisi taas puhtaaksi ja turvalliseksi. Korostimme, ettei esimerkiksi lasinsiruja saa itse poimia, vaan sellaisen löytyessä aikuista pyydetään avuksi. Mukana metsäretkellä olivat myös päiväkodin työntekijät.

Aluksi lapset riemastuivat metsän siistimisestä niin paljon, että kori alkoi täytyä huimaa vauhtia ja roskia löytyi mitä kummallisimmista paikoista. Lapset olivat erittäin aktiivisia metsän siistimisessä, ja heistä oli nähtävissä, että nyt tehdään jotakin hyvin tärkeää. Lapset keskustelivat keskenään siitä, miten roskat haittaavat oravien elämää ja saattavat satuttaa metsässä kulkevia eläimiä. Muutama lapsi ihmetteli, miksi roskia ei viedä roskalaatikkoon, vaan heitetään maahan, yksi puolestaan olisi halunnut ottaa löytämänsä hansikkaan vielä käyttöön. Roskien etsimisen jälkeen lapset alkoivat tehdä pienissä ryhmissä oman mielikuvituksensa mukaan metsän tarjoamista rakennusmateriaaleista erilaisia rakennelmia. Lasten toiminnan tuloksena metsään syntyi muun muassa pesiä Eko-oravalle ja muille metsän asukkaille, Ekon vankila, sekä muutama maja, joista yhteen lapset rakensivat suurista kivistä hellan (kuvat 7 ja 8). Metsäretken päätteeksi kiersimme kaikkien rakennelmat läpi, ja jokainen sai kertoa, mikä oma teos on ja ottaa siitä kuvan muistoksi päiväkodin kameralla. Lisäksi kävimme yhdessä lasten kanssa läpi kerättyjen roskien määrän ja kerroimme lasten tehneen suuren palveluksen metsälle ja sen asukkaille. Lapset olivat selvästi innoissaan ja ylpeitä aikaansaannoksestaan. Toimintatuokio oli erittäin onnistunut, ja lapset pääsivät konkreettisesti toimimaan luonnon hyväksi.

Kuvat 7 ja 8. Eko-oravan metsäretkellä kerättyjä roskia, sekä esikoululaisen tekemä luonnon taideteos. Kuvat: Teresa Salmi 2014.

7.4 Kestävää liikuntaa

Liikunnallisen toimintatuokiomme aktiviteettien tavoitteena oli harjoitella erilaisten liikuntaleikkien kautta kierrättämistä, luonnosta huolehtimista sekä yhteistoiminnallisuutta. Liikuntatuokiomme saimme toteuttaa esikouluryhmälle varatulla jumppatunnilla, joka pidetään kerran viikossa päiväkodin viereisellä asukastilalla. Olimme itse keksineet ja edelleen kehittäneet tuttuja liikuntaleikkejä niin, että ne noudattivat ekologisen kestävyden teemaa. Liikuntatuokion pääroolissa toimi taas Eko-orava ja liikuntasali toimi kuvitteellisena Ekon kotimetsänä. Olimme ottaneet tuokion suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon varhaiskasvatuksen liikuntasuositukset ja esikouluikäisille otolliset liikuntaharjoitukset. Pyrimme järjestämään tuokion mahdollisimman monipuoliseksi ja koostumaan niin sykettä nostavasta aloituksesta, kuin loppurauhoittumisestakin. Monet kisailut, joukkuepelit ja leikit tarjoavat lapsille mielekkään ja tunteikkaan liikuntakokemuksen, joissa korostuvat yhteenkuuluvuudentunne sekä vuorovaikutustaitojen ja tunteiden säätelyn harjoittelu. Esikouluikäisten lasten kanssa on hyvä harjoitella erityisesti muun muassa käden karkeamotoriikkaa, ja suunnittelemissamme harjoituksissa ja leikeissä korostui muun muassa käsillä poimiminen ja kiinniottaminen. (Pönkkö – Sääkslahti 2011:138–139.)

Alkulämmittelynä leikimme kierrätyslippua, jossa kiinniottaja, eli kierrättäjä juoksi ottaen muita roskina juoksevia lapsia kiinni ja vieden heidät sovittuun ”kierrätyspisteeseen”, eli salin nurkassa olevan vanteen sisään. Tarkoituksena oli lapsenmielisesti käsitellä roskaamista ja roskien keräämisestä syntyvää iloa. Yksi lapsista toimi roskaajana, joka sai pelastaa kierrätyspisteeseen kuljetettuja lapsia hakemalla heitä yksitellen kierrätyspisteestä takaisin juoksemaan. Tarjotaksemme lapsille hippaan roolileikin tuntua, annoimme kierrättäjän roolissa olevalle lapselle pienen korin ja roskaajana toimivalle lapselle käteen solmitun huivin. Näin toiset lapset myös tunnistivat heidät helpommin. Lapset olivat todella riemuissaan leikistä ja jatkoimmekin sitä ottamalla mukaan lisää halukkaita lapsia roskaajiksi ja kierrättäjiksi, sekä vaihtamalla lapsia kiinniottajiksi.

Hipan jälkeen kerroimme, että Eko oli saapunut kotimetsäänsä ja huomannut sen olevan roskainen, ja meidän pitäisi auttaa häntä keräämään tavarat ja roskat oikeisiin kierrätyspisteisiin. Leikin tarkoituksena oli harjoitella lasten kanssa vauhdikkaalla tavalla kierrättämistä ja kierrätyspisteitä, sekä luonnon kunnioittamista. Olimme levitelleet erilaisia roskia, tavaroita ja roskia symbolisoivia kuvia (kuva 2, s. 23) lattialle ja salin päädyssä oli kierrätyspisteitä esittävät hula hula -vanteet ja tekemämme kierrätyspisteitä

kuvaavat kyltit, esimerkiksi biojäte-roskakori. Olimme keksineet Eko-oravasta lorun, jolla leikki alkoi. Tämän jälkeen lapset saivat mahdollisimman ripeästi kerätä roskia oikeisiin pisteisiin. Ensimmäisen harjoituskerran jälkeen lisäsimme lattialle tavaroita ja otimme mukaan sosiaalista kestävyyttä tukevan elementin; lapset saivat viedä vain yhden roskan kerrallaan käsi kädessä parin kanssa. Tämä vaati yhteistyötä ja neuvottelua roskan valitsemisessa. Annoimme lapsille myös ohjeeksi liikkua erilaisilla tavoilla, joiden mukaan heidän tuli roskia kerätä. Pyrimme näin monipuolistamaan harjoitusta ja tarjoamaan motorista haastetta. Ohjeena oli muun muassa, että liikkua sai vain varpailillaan tai yhdellä jalalla hyppien.

Viimeisessä leikissä lapset saivat toimia Ekon apulaisena etsimällä tammenterhoja symbolisoivia hernepusseja Ekon ”talvivarastoista”, eli erilaisista salissa olevista piiloista mahdollisimman ripeästi. Tämän jälkeen kerroimme, että tammenterhot pitäisi vielä kuljettaa Ekon kotipesälle, eli salin päädystä toiseen. Kuljettaminen tapahtui kahdessa jonossa, jossa aina edellinen lapsi heitti hernepussin seuraavalle ja siirtyi jonon jatkeeksi. Haastetta tarjosi yhteistyössä toimiminen ja hernepussin heitto suoraan seuraavalle ja hernepussin kiinnittäminen. Toiselle jonoista annoimme vielä lisähaasteeksi kokeilla seisoa yhdellä jalalla samalla, kun heittää hernepussin seuraavalle jonossa olevalle.

Tuokion lopuksi rauhoituimme patjoille makaamaan silmät kiinni ja kuuntelimme ympäristön ääniä. Pyysimme lapsia tarkkailemaan ympäriltä kuuluvia ääniä ja pohtimaan, mistä mikäkin ääni oli lähtöisin. Pohdimme hiljentymisen jälkeen toimintaamme yhdessä lasten kanssa ja kerroimme Eko-oravan toivovan, että jokainen kertoo yhden asian, jonka aikoo tehdä kestävä kehityksen eteen juuri tänä kyseisenä päivänä. Esille nousi muun muassa roskien laittaminen roskiin, reiluna kaverina oleminen ja läheisistä ihmisistä huolehtiminen. Moni lapsista halusi myös pitää hyvää huolta Eko-oravasta. Ekologisen kestävyuden teemaa noudatteleva liikuntatuokio vaikutti havaintojemme perusteella olleen erityisen mieluisa, ja saimmekin lapsilta ja ryhmän lastentarhanopettajalta hyvin positiivista palautetta heti tuokion jälkeen sekä projektimme lopussa.

Eko-oravan loru kierrätysleikkiin:

*Eko lähtee metsään, tammenterhoja poimimaan,
mutta metsä on täynnä roskaa, nyt Eko kovin surettaa.
Oi, voi, voi, kuinka kävi noin?*

Onneksi kiltit lapset, nyt apuun tulla voi!

(Teresa Salmi 2014.)

7.5 Ekologiaa musiikin tahdissa

Viimeisessä tuokiossamme käytimme toimintamenetelmänä musiikkia. Teemanamme olivat vuodenajat ja luonnonäänet, sekä luonnosta oppiminen. Lapsille tarjottava musiikkikasvatus lähtee muun muassa ympäristön äänien havainnoimisesta, kuuntelemisesta ja kokeilemisesta. Tarkoituksena on musiikin kokeilu leikin ja tutkimisen välineenä. (Ruokonen 2011: 124.) Tavoitteenamme oli herättää lapsissa ajatuksia luonnonaikojen merkityksestä, sekä johdatella lapset pohtimaan luonnonaikojen kulkua, luonnon omaa ”musiikkia” eli luonnon ääniä ja opettaa ekologista kestävyyttä laulujen avulla. Olimme keksineet tuttuihin sävelmiin uudet ekologiseen kestävyyteen liittyvät sanat (Liite 4), jotka lasten oli helppo oppia, ja näillä lauluilla aloitimme toimintatuokion. Lauloimme myös vuodenajoista kertovaa laulua. Lapset saivat laulaa ja soittaa rytmisä mukana. Pohdimme yhdessä lasten kanssa minkälaisia ääniä eri vuoden aikoina voi kuulua, ja millä soittimilla niitä voisi mahdollisesti havainnollistaa. Mietimme myös miten omalla keholla saa musiikkia aikaan. Koska kyseessä oli viimeinen kerta, halusimme tarjota lapsille mahdollisuuden luoda musiikkiesitykset vuodenajoista. Lapset pääsivät luomaan pienryhmissä valitsemastaan vuodenajasta esitykset ja loivat soittimilla ja muilla keksimillään tavoilla ääniä, jotka loivat heille mielikuvan kyseisestä vuodenajasta. Olimme varanneet mukaan myös rekvisiittaa, jolloin lapset saivat esityksiin juhlan ja roolileikin tuntua.

Tämänkin toimintatuokion aikana ja sen elementtien avulla korostimme sosiaalisen kestävän kehityksen arvoja ja sosiaalipedagogiikkaa; toisen huomioimista ja neuvottelutaitoja sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyden merkitystä. Yhdessä laulaminen ja soittaminen edellyttää jo itsessään yhteen hiileen puhaltamista ja toisten kuuntelemista. Lapset saivat myös luoda esitykset pienryhmissä, ja yhteisen esityksen syntyminen vaati yhteistä työtä. Neuvottelutaitoja vaati muun muassa soittimien valitseminen ja jakaminen, sekä esityksen kulusta sopiminen. Me aikuiset tuimme lasten toimintaa ja autoimme ratkaisemaan erimielisyyksiä ja pyrimme tukemaan suunnittelua niin, että esityksestä muodostuisi yhdessä sovittu kokonaisuus, jossa kuitenkin jokainen lapsi saisi tuoda jotakin itse toivomaansa ja yksilöllistä esille. Muun muassa rekvisiitta ja roolivaatteet mahdollistivat persoonallisemman esiintymisen. Lapset pääsivät lisäksi

tekemään toisenkin esityksen, mikä mahdollisti muun muassa soittimien vuorottelun, eri ideoiden toteutuksen sekä jo hauskoiksi todettujen ideoiden kokeilemisen itse.

Toimintatuokio oli onnistunut ja riemukas, vaikkakin toimintatuokioista kaikista haastavin. Lapset osallistuivat innoissaan yhteislauluihin ja soittivat rytmisoittimilla mielellään mukana. Lapset tarvitsivat paljon aikuisen tukea musiikkiesitysten luomiseen, sekä ideoiden eteenpäin viemiseen. Lapset kuitenkin saivat hienosti aikaan upeita musiikkiesityksiä, sekä pohtivat monipuolisesti luonnonaikojen merkitystä ja luonnon ääniä.

7.6 Toimintatuokioiden arviointi

Pyysimme päiväkodin henkilökunnalta palautetta kirjallisesti toimintamme päätyttyä (LIITE 5). Palautekysymyksillä pyrimme selvittämään, olivatko toiminnassa käytetyt menetelmät ja toimintatuokiot varhaiskasvattajien näkökulmasta toimivia ja käyttökelpoisia, sekä lasten ikätasolle sopivia. Halusimme kartoittaa, oliko toiminnassa käytetyissä menetelmissä sellaisia elementtejä tai työkaluja, joita päiväkotitoiminta voisi hyödyntää myös jatkossa kestävässä kehityksen käsittelemisessä päiväkodissa. Lisäksi halusimme selvittää, mikä tai mitkä toimintatuokioista olivat varhaiskasvattajien mielestä kaikista toimivimpia ja vaikuttavimpia, ja toisaalta mikä toiminnassa olisi kaivannut vielä kehittämistä. Pyysimme myös lastentarhanopettajaa kertomaan, mikäli lapsilta tai lasten vanhemmilta oli tullut palautetta toimintaan liittyen. Lisäksi omaa ammatillisuuttamme tarkastellaksemme pyysimme palautetta myös omista ryhmänohjaustaidoistamme

Lastentarhanopettajalta saadusta palautteesta kävi ilmi, että opinnäytetyömme aihe oli päiväkodille hyvin tärkeä ja ajankohtainen, eikä päiväkodilla vielä aikaisemmin ollut otettu aihetta aktiivisesti lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan mukaan. Aihe kylläkin on ollut päiväkodin arjessa mukana jo aiemmin, esimerkiksi roskien lajittelut ja roskien vähentämisen merkeissä, sekä lasten kanssa käydyissä keskusteluissa. Lisäksi päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman uudistamisen ollessa ajankohtainen, oli työllämme käytännön arvoa myös tästä näkökulmasta

Toiminnan aikaisen havainnointimme sekä päiväkodilta saadun palautteen pohjalta voimme todeta, että suunnittelemamme ja toteuttamamme toimintatuokiot, sekä niissä käytetyt työkalut ja menetelmät olivat toimivia ja esikoululaisten ikätasolle sopivia. Omien havaintojemme pohjalta lapset selvästi nauttivat toiminnasta ja sen sisältämistä moninaisista aktiviteeteista, ja lähtivät innokkaina mukaan jokaiseen toimintakertaan.

Koska toiminnassa käytetyt menetelmät olivat lapsille entuudestaan tuttuja, oli vieraan aiheen pariin helppoa ja mukavaa lähteä. Esimerkiksi liikuntaleikeissä tuttujen leikkien käyttö uudella tavalla selvästi helpotti lasten osallistumista ja sääntöjen noudattamista uuden aiheen äärellä.

Toiminnassamme erityisesti Viidennen dimension toimintamallin mukainen Eko-oravan johdolla kulkeminen läpi koko projektin oli lapsille selvästi mieleistä ja luonnollista. Eko-orava toi toimintatuokioihin selkeän aloituksen ja lopetuksen, ja toimi aktiviteettien ohjaajana, mikä lisäsi lasten mielenkiintoa ja innostusta uutta aihetta kohtaan. Lapset nauttivat hyvin paljon Ekon hoivaamisesta ja auttamisesta, ja kuuntelivat jokaisella toimintakerralla tarkasti, mitä Ekolla oli sanottavanaan, ja millaisiin ekologisiin tehtäviin tällä kertaa lähdettäisiin toimimaan. Viidennen dimension toimintamallin käyttö kestävän kehityksen kasvatuksessa oli omien havaintojemme, sekä päiväkodin henkilökunnalta saadun palautteen pohjalta erittäin toimiva ja lasten mielenkiintoa herättävä sekä ylläpitävä asia. Ekon suosio päiväkodilla oli erittäin suurta, ja lapset esimerkiksi luontoretkeillämme halusivat kukin vuorollaan kantaa Ekoa sylissään, ja rakentaa sille majoja ja suojia metsään.

Palautteessaan lastentarhanopettaja nosti mieluisimmaksi ja mieleenpainuvimmaksi toimintatuokioksi Ystävänäpäivän kierrätyslahjat -toimintatuokion, jonka aikana lapset pääsivät askartelemaan kierrätysmateriaaleista ystävänäpäivälahjoja haluamilleen henkilöille. Varsinkin lasten vanhempien osallistaminen tähän toimintatuokioon pidettiin tärkeänä, sillä näin lapset olivat jo kotona voineet yhdessä vanhempien kanssa miettiä, minkälaisia kierrätystavaroita askarteluihin voidaan ottaa mukaan. Lastentarhanopettaja kertoi, että työmme aikana ja sen päätyttyä myös hänen oma ajattelunsa on avartunut ekologisempaan suuntaan, ja esimerkiksi kotona hän on pohtinut erilaisten roskien kohdalla, voisiko niitä vielä hyödyntää johonkin muuhun tarkoitukseen. Lisäksi hän ja muut päiväkodin työntekijät ovat joutuneet lasten kierrätysaskartelujen aiheuttaman lieveilmiön, ajoittaisen sotkun vuoksi pohtimaan omaa sotkunsietokykyään ja keskustelemaan siitä, onko lasten innostus aihetta kohtaan tärkeämpää, kuin ehdoton siisteys.

Kaikki toimintatuokiot ja niissä käytetyt työkalut olivat palautteen pohjalta onnistuneita ja käyttökelpoisia, mutta musiikkituokiossa emme osanneet hyödyntää ryhmän aikuisten läsnäoloa toiminnan aikana, mikä aiheutti pientä vaikeutta lasten keksiessä omia luonnonääni esityksiään. Lisäksi liikuntatuokion aikana lapsille olisi pitänyt selvittää liikuntasalin säännöt tarkkaan ennen toiminnan aloittamista. Näidenkin toimintatuokioi-

den menetelmät olivat kuitenkin toimivia, ja puutokset toiminnassa olivat ohjaajista, eli meistä itsestämme riippuvaisia.

Lastentarhanopettaja kertoi palautteessaan, että projektin päätteeksi lasten keskusteluissa on selvästi ollut viitteitä toimintaamme pohjautuen. Palautteessaan varhaiskasvattaja nosti esille kommentteja, joissa lapset kertoivat esimerkiksi tehneensä rikkiäisestä rekka-auton renkaasta uuden lelun, sen sijaan että rekka olisi heitetty roskikseen käyttökelvottomana. Myös kierrätysmateriaaleista askartelu nousi esille lasten antamassa palautteessa. Lapset kertoivat, että nykyään myös kotona askarrellaan esimerkiksi nukkekodin kalusteita hyödyntäen roskikseen meneviä tavaroita ja esimerkiksi maalaustöissä maalien kokeilupaperina oli käytetty jo roskiin heitettyä paperia uuden paperin ottamisen sijaan.

Vanhemmat olivat kertoneet lastentarhanopettajalle, että lapset toimivat ikään kuin ”kierrätys- ja lajittelupoliiseina”, kun kotona lajitellaan roskaa. Tämä ”roskapoliisina” toimiminen oli ulottunut myös kodin ulkopuolelle kyläpaikkaan. Lisäksi lapset ovat kotioloissakin lisänneet kierrätettävien materiaalien käyttöä leikeissään ja askarteluissaan. Vanhemmat olivat päiväkodille antamassaan palautteessaan tyytyväisiä siihen, että lapset kasvavat pienestä asti luonnostaan lajittelun pariin ja ekologisempaan elämäntapaan, kun taas vanhempien ikäluokka on joutunut opettelemaan asiaa vasta aikuisiällä. Ekologisen elämäntavan ylläpitäminen on vanhempien mielestä helpompaa, kun kestävä kehityksen arvopohjaan kasvetaan jo pienestä pitäen.

Kävimme noin kaksi kuukautta toiminnan päättymisen jälkeen vierailulla päiväkodissa ja veimme mukamme kokoamamme Eko-oravan matkassa -kirjan, joka sisälsi kaikki toiminnassa käytetyt leikit ja menetelmät, sekä kuvia lasten toimintatuokioiden aikana valmistamista luomuksista (kuva 9). Vierailullamme saimme iloksemme huomata, että toiminnallamme oli ollut vaikutusta päiväkodissa ja ekologinen arki oli todella saanut tilaa esikoululaisten ryhmässä. Toimintamme maskotti Eko-orava oli alkanut elää päiväkodissa aivan omaa elämäänsä, ja mennyt naimisiin päiväkodin pehmopöllön kanssa. Ryhmän tytöt olivat innostuneet niin paljon kierrätysaskartelusta, että he olivat alkaneet työstää viikoittain esikoulukirjan henkilölle Kisu Pikkukuulle koteja, vaatteita ja huonekaluja nukkekotitalon tyyppisesti, mutta kierrätysmateriaaleista. Tyttöjen innostus kierrätysaskarteluja kohtaan oli paisunut jopa niin suureksi, että päiväkodin ja kotien aikuiset joutuivat miettimään omaa asennoitumistaan asiaa kohtaan ja luomaan sääntöjä siihen, kuinka paljon kierrätysmateriaaleja kodin ja päiväkodin välillä voi viikoittain

kulkea. Päiväkodissa oli myös projektimme jälkeen työstetty ihmisen luurankoa kuvaavat työt, joissa lapset olivat muotoilleet luurangoille erilaisia asentoja. Työn tarkoitus oli pohtia, millaiselta ihmisen luusto näyttää esimerkiksi haarahypyn aikana. Lapset olivat kuitenkin halunneet jatkaa luurankojen työstöä koristelemalla niitä kierrätysmateriaaleilla eri teemojen mukaisiksi.

Kuva 9. Muisto/opaskirja esikouluryhmälle. Kuva: Teresa Salmi 2014

Saimme positiivista palautetta valmistamastamme Eko-oravan matkassa –kirjasta (kuva 9), johon olimme koonneet kaikki toimintaan kehittämämme aktiviteetit ja kuvia lasten aikaansaamista tuotoksista. Kirja oli tarkoitettu päiväkodille muistoksi päiväkodin aikuisille ja lapsille, ideapaketiksi tulevia ekologisia toimintatuokioita varten. Kirja sisältää toiminnassa käytettyjä menetelmiä, kuten lauluja, loruja ja liikuntaleikkejä, sekä kuvia lasten toiminnan aikana valmistamista tuotoksista.

8 Arviointi

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda lapsilähtöisiä ja leikkimielisiä ekologisen kestävä kehityksen työkaluja varhaiskasvattajille ja kokeilla niiden toimivuutta käytännön työssä esikoululaisten kanssa. Koska tavoitteenamme oli luoda toimivia menetelmiä ja

työkaluja varhaiskasvattajien käyttöön ekologisen kestävän kehityksen käsittelemiseksi, olimme erityisen kiinnostuneita toimintatuokioiden ja menetelmien toimivuudesta tai mahdollisista ongelmakohdista varhaiskasvattajien näkökulmasta. Saamamme palautteen pohjalta voidaan todeta, että onnistuimme luomaan hyvin monipuolisia ja muokautumiskykyisiä kestävän kehityksen työkaluja esikouluikäisten lasten kanssa työskentelevien varhaiskasvattajien tarpeisiin.

Oletuksenamme oli, että näin lyhytkestoisen toiminnan jälkeen olisi hyvin vaikeaa arvioida toiminnan vaikutusta lasten arvojen ja ajatusten kehittymiseen ekologisempaan suuntaan. Saimme kuitenkin vierailumme sekä varhaiskasvattajilta ja lasten vanhemmilta saadun palautteen pohjalta huomata, että kestävän kehityksen mukaisia arvoja on kuin onkin siirtynyt lasten arkitoimintoihin ja leikkeihin, niin päiväkodissa kuin kodeissakin. Saimme huomata, että kehittämämme toiminta on saanut lapset innostumaan ja osallistumaan ympäristöstä huolehtimiseen omalla, lapselle ominaisella tavallaan. Näin ollen voimme todeta onnistuneemme tavoitteessamme luoda toimintaa, jonka avulla voidaan herätellä lasten arvojen ja ajatusten kehittymistä luontoa, ekologisuuksiä sekä toisia ihmisiä kunnioittavaan suuntaan. Työmme tarkoituksena oli kehittää sellaisia menetelmiä ja työkaluja varhaiskasvattajille, joiden avulla lasten kanssa on helppoa ja luonnollista käsitellä ekologista kestävää kehitystä, ja saimme havaintojemme sekä palautteen pohjalta huomata onnistuneemme tavoitteessamme erittäin hyvin.

Tavoitteenamme oli luoda lapsilähtöisiä ja monipuolisia työkaluja ja menetelmiä, jotka toimivat ponnahduslautana ekologisen kestävän kehityksen kasvatukselle. Havaintojemme sekä saadun palautteen perusteella voimme todeta, että suunnittelemamme toiminta ja sen sisältämät aktiviteetit olivat hyvin suunniteltuja ja esikoululaisten ikäta-
solle sopivia. Toiminnassa käytetyt menetelmät olivat palautteen mukaan monipuolisia ja esikoululaisille soveltuvia, ja niiden mielekkyys ja toimivuus perustui tuttujen menetelmien ja toimintojen käyttämiseen uuden aiheen käsittelemisessä. Lisäksi valmistamamme kierrätyspelistä sekä kierrätyslauluista pidettiin päiväkodilla paljon, ja lastentarhanopettaja uskoi näiden työkalujen tulevan aktiiviseen käyttöön myös jatkossa. Lastentarhanopettaja nosti myös Eko-oravan menetelmänä erittäin toimivaksi, ja myös tulevaisuudessa ekologisen kestävyuden käsittelyssä käytettäväksi elementiksi. Eko sai palautteen mukaan lapset kiinnostuneiksi toiminnasta ja toimi erittäin hyvänä oppaana tällä ekologisen kestävyuden seikkailulla. Koska Ekon tarina elää aina eritavalla uuden pulman ja tilanteen edessä, on sen käyttö tässä tarkoituksessa erittäin toimivaa.

Kehittämässämme toimintatuokioissa ja työkaluissa oli myös paljon pieniä elementtejä, kuten roskakorin mukaan ottaminen retkelle, joiden käyttäminen lasten kanssa oli vai- vatonta ja hyvin helppoa, ja joita lastentarhanopettaja kertoi tulevansa käyttämään varmasti myös tulevaisuudessa. Juuri tällaisten pienien tekojen kautta lapset oppivat helposti ja luonnollisesti ekologiseen ja ympäristöä varjelemaan elämäntapaan. Voidaan siis todeta, että saavutimme tavoitteemme luoda lapsilähtöisiä ja monipuolisia työkalu- ja, joiden avulla innostetaan ja kannustetaan lapsia ekologisen kestävän kehityksen kasvatuksessa.

9 Pohdinta

Saamamme palautteen ja oman kokemuksemme perusteella koemme, että opinnäyte- työmme kaltaisten työkalujen ja toiminnallisten menetelmien kehittäminen ja hyödyn- täminen varhaiskasvatuksessa on oiva tapa tukea päiväkotiympäristössä tapahtuva kestävän kehityksen kasvatusta. Toiminnan ei tarvitse olla suurieleistä tai kovia ponnis- tuksia vaativaa, jotta aikaan voidaan saada kestävän kehityksen kannalta merkittäviä muutoksia. Ekologisen kestävän kehityksen toimintaa on loppujen lopuksi hyvin yksin- kertaista kehittää, kunhan uskaltaa astua ulos mukavuusalueelta ja nähdä roskassa mahdollisuuden luoda uutta. Ottamalla käyttöön päiväkodin arjessa ekologisia toimin- tamenetelmiä, tuottaa se myös taloudellista kestävyttä, ja mahdollistaa esimerkiksi monipuolisten materiaalien hyödyntämisen vaikkapa askarteluissa.

Koemme, että kestävä kehitys on tiiviisti osa sosiaalialan työskentelyä ja sosionomin osaamista ja ammattietiikkaa. Opinnäytetyöllämme pyrimme vahvistamaan ja syven- tämään myös omaa ammatillisuuttamme, sekä luomaan tietoisuutta siitä, miten kestävä kehitys kaikkine osa-alueineen voisi olla päivittäisenä osana sosionomin työtä ja työ- kentelytapoja esimerkiksi varhaiskasvatustyössä. Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyv- den arvopohjissa on paljon yhtäläisyyksiä sosionomin ammatillisuuden kanssa. Jo so- sionomin koulutuksessa painotetaan sosiaalisen ja kulttuurisen kestävän kehityksen arvoja, kuten yhteisöllisyyttä, tasa-arvoisuuden vaalimista, syrjäytymisen ehkäisemistä sekä monikulttuurisuuden näkemistä voimavarana. Ekologinen kestävyys puolestaan jää vähemmälle huomiolle koulutuksessa, vaikka ammatissa tulemme kohtaamaan tilanteita, joissa valinnoissamme ekologisuutta tulisi punnita ja ympäristövastuullisuutta

lisätä. Selkeää liikehdintää kohti ekologisesti kestävämpiä toimintatapoja ja -ympäristöjä onkin tapahtumassa, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että Helsingin kaupungin päiväkotien luomu- ja lähiruuan osuutta ollaan kasvattamassa lähivuosina (Rajala 2010). On tärkeää tiedostaa, että eettisesti ja ekologisesti kestävien työskentely- ja toimintatapojen sisäistäminen ja vahvistaminen itsessä, luo mahdollisuuden välittää tätä tietämystä myös muille oman toiminnan kautta.

Haluamme uskoa, että suuri joukko ihmisiä unelmoi kestävästä huomisesta: siitä, että myös päiväkotien lapsilla ja tulevilla sukupolvilla on resursseja hyvään ja tasapainoiseen elämään. Ihmiskunnan asennoituminen kestävään kehitykseen on positiivista, mutta vielä hyvin passiivista (Salonen 2010: 145). Jotta unelmat kestävästä huomisesta tulisivat todeksi, tulisi totutuista tavoista, kiireestä, sekä lannistuksen kulttuurista pyrkiä irrottautumaan (Kokljuschkin 2001: 17–22, 94–97.) Jo pienilläkin teoilla voidaan saada aikaiseksi suuri muutos, jos uskoa ja aktiivisuutta tekojen toteutumiseksi löydetään riittävästi. Tekojen ei aina tarvitse olla kovin massiivisia tai vaatia suuria ponnistuksia, vaan jo pienilläkin teoilla voi saada aikaan suuria vaikutuksia.

9.1 Eettinen pohdinta

Aloittaessamme opinnäytetyöprosessia haimme opinnäytetyöllemme Helsingin Varhaiskasvatusvirastosta tutkimusluvan. Lisäksi pyysimme kirjallisen suostumuksen toiminnan toteuttamiselle päiväkodissa päiväkodin johtajalta, sekä lastentarhanopettajalta. Lapsiryhmän vanhemmille lähetettiin sovitusti sähköpostitse saatekirje, jossa esitimme itsemme, sekä kerroimme työmme tarkoituksesta, tulevasta toiminnasta sekä pyysimme vanhemmilta suostumusta kuvata lasten toimintatuokioiden aikana valmistamia tuotoksia. Kerroimme selkeästi, ettemme tule keräämään tai käyttämään mitään lasten henkilötietoja työssämme, tai julkaisemaan mitään sellaista materiaalia, josta lapset olisi mahdollista tunnistaa. Suostumuksessa pyysimme myös lasten vanhemmilta lupaa kuvata ja hyödyntää työssämme lasten aikaansaamia tuotoksia. Kaikki tuotoksista otetut kuvat käsiteltiin ennen niiden käyttöä niin, ettei niissä lukenut lasten tai päiväkodin nimiä. Vanhempien suostumukset kerättiin aiemmin sovitun mukaisesti päiväkodin sisällä, eivätkä vanhempien suostumukset missään vaiheessa päätyneet meidän haltuumme. Olimme myös sopineet, että päiväkodin henkilökunta tuhoaa suostumukset, kun opinnäytetyömme on valmis ja julkaistu. Näillä toimenpiteillä varmistimme lasten anonymiteetin koko opinnäytetyöprosessin aikana.

Koska opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena kokonaisuutena, ei siihen liittynyt esimerkiksi riskejä tutkimuskysymysten laatimiseen tai tutkimuksen aineiston säilyttämiseen tai analysointiin. Suunnittelimme ja toteutimme toimintamme niin, että minimoimme kaikki mahdolliset siihen liittyvät riskit. Esimerkiksi toimintatuokioiden sisällöt suunniteltiin niin, että toimintatavat ja leikit olivat lapsille turvallisia ja mieluisia. Huolehdimme opinnäytetyön eri vaiheissa siitä, että päiväkotitoiminta oli jatkuvasti tietoinen opinnäytetyön etenemisestä ja sen sisällöstä. Pidimme tiiviisti sähköpostitse yhteyttä päiväkodin henkilökuntaan ja kerroimme, mitä olimme suunnitelleet ja mitä tarvikkeita esimerkiksi päiväkodilta tarvittaisiin toimintaan seuraavalla kerralla mukaan. Myös lasten vanhempiin oltiin päiväkodin välityksellä yhteydessä, kun pyysimme lapsia tuomaan askartelukerralle mahdollisuuksien mukaan materiaaleja.

Lähteet

Assadourian, Erik 2010. The Rise and Fall of Consumer Cultures. Teoksessa Starke, Linda – Mastny, Lisa (toim.): State of the World 2010. Transforming Cultures from Consumerism to Sustainability. Lontoo: Worldwatch Institute. 3-20.

Cantell, Hannele (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Espoon Kaupunki. Kestävän kehityksen kasvatus Espoossa – Keke-selonteko 2012. Verkkodokumentti luettavissa osoitteessa:

<http://www.espoo.fi/fiFI/Asuminen_ja_ymparisto/Ymparisto_ja_luonto/Ymparistotieto_isuus>. Luettu 5.12.2013

Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013. Kestävemmän elämäntavan alkutaipaleella. Espoon suomenkielinen varhaiskasvatus. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta. Espoon kaupunki. Pdf –dokumentti.

Flavin, Christopher 2010. Alkusanat (alk. *Preface*). Teoksessa Starke, Linda – Mastny, Lisa (toim.): State of the World 2010. Transforming Cultures from Consumerism to Sustainability. Lontoo: Worldwatch Institute. XVII

Hakkarainen, Pentti 2004. Narrative Learning in the Fifth Dimension. Pdf –dokumentti.

Helenius, Aili – Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus (Juva : Bookwell)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja. 2. painos. Verkkodokumentti.

<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/ee9c4b41-bd4b-4e97-bfe6-b1386a306067/Hki_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf?MOD=AJPERES>. Luettu 16.12.2013.

Hujala, Eeva – Turja, Leena 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jantunen, Timo – Lautela, Raija 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. 1. painos. Latvia: Tammi

Karila, Kirsti – Kinos, Jarmo – Virtanen, Jorma (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: Juva

Kokljuskin, Mikael 2001. Unelmien päiväkotii. Kohti parempaa oppimisympäristöä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kurvonen, Lauri 2010. OAJ:n kestävän kehityksen ohjelma. Diaesitys. Helsinki. Mukailen: Hallituksen kestävän kehityksen ohjelma 1998. Verkkodokumentti: <http://www.koulujaymparisto.fi/varhaiskasvatusseminaari/OAJ_Keke_ohjelma.pdf>.

Liimola, Anne 2011. Saatteeksi. Teoksessa: Parikkala-Nihti (toim.):

Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävää kehitystä. Lasten keskus. 2. painos. Saarijärvi. 6-7.

Malaska, Pentti 1994. Kestävä kehitys. Raportti kestävän kehityksen määritelmää pohjineen työryhmän keskustelusta. Helsinki.

Opetushallitus 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräyksen ja ohjeet 2010:27. Verkkodokumentti.
<http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf>. Luettu 16.2.2014

Parikkala–Nihti, Mari 2011. Pieniä Puroja. Kasvua kohti kestävää kehitystä. Lasten keskus. 2.painos. Saarijärvi.

Pihkala, Panu 2011. Maailmankatsomukset ja kristinusko ympäristökasvatuksessa. Kasvatus & Aika 4/2011: 89-90. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen seura. Verkkodokumentti <http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/pihkala_1001121140.pdf>. Luettu 13.2.2014

Pitkäranta, Ari 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Työkirja. Satakunnan Amk. Verkkodokumentti.
<http://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf>. Luettu 20.11.2013.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus. Ympäristökoulu Polku.
<<http://www.kierratyskeskus.fi/rojupoho>>. Luettu: 15.1.2014

Pönkkö – Sääkslahti 2011. Liikkuva Lapsi. Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS -kustannus. 136–150.

Raittila Raija 2011. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa: Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 208–218.

Rajala, Jukka 2010. Luomuruokaa Helsingin päiväkoteihin 50 prosenttia vuoteen 2015. Luomutietopankki luomu.fi. Verkkojulkaisu: <<http://luomu.fi/tietopankki/luomuruokaa-helsingin-paivakoteihin-50-prosenttia-vuonna-2015/>>. Luettu 3.5.2014

Ranne, Kaarina – Sankari, Anne – Rouhiainen-Valo, Tuula – Ruusunen, Tuula (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan korkeakoulu: Sarja D. Muut julkaisut 1/2005

Rosenberg, Tove 1993. Pienestä pitäen. Ympäristökasvatus ja päivähoiton ekologinen arki. Helsinki: RAK ja Suomen luonnonsuojeluliitto.

Ruokonen, Inkeri 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS –kustannus. 122-135.

Ruusunen, Tuula 2005. Ilmaisulliset menetelmät – Siltoja itseen ja toisiin. Teoksessa Ranne, Kaarina – Sankari, Anne – Rouhiainen-Valo, Tuula – Ruusunen, Tuula (toim.):

Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan korkeakoulu: Sarja D. Muut julkaisut 1/2005: 54-61.

Salonen, Arto 2010. Kestävä kehitys globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Väitöstutkimus. Helsingin Yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Opettajakoulutuslaitos.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. STAKES oppaita 56. Toinen painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Myös verkkodokumentti:
<<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>.

Suomen latu 2013. Luonnossa kotonaan toimipaikat. Päiväkodit. Verkkodokumentti.
<http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/lapset_nuoret/luonnossa_kotonaan/toimipaikat/>. Luettu 28.11.2013.

Suomen latu 2013. Metsämörri. Verkkodokumentti.
<http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/lapset_nuoret/metsamorri/>. Luettu 28.11.2013.

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry n.d. Vihreä lippu. Verkkodokumentti.
<<http://www.vihrealippu.fi/vl>>. Luettu 25.11.2013.

Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS - kustannus. 41–54.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Vantaan kaupunki. Verkkodokumentti.
<http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>. Luettu 28.5.2014.

Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet 2005. Stakes. Oppaita 56. Verkkodokumentti.
<<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>>. Luettu 6.5.2014.

Ympäristöministeriö 2013. Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. Ehdotus kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseksi 2013. Pdf -tiedosto. Verkkodokumentti.
<http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys/Kestavan_kehityksen_yhteiskuntasitoumus>. Luettu. 20.11.13.

Ympäristöministeriö 2013. YK:n kestävän kehityksen työ. 2013. Verkkodokumentti
<http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kestava_kehitys/YKn_kestavan_kehityksen_työ>. Luettu 25.11.2010

World Wide Fund for Nature (WWF). Vastuullinen elämäntapa. 2013. Verkkodokumentti.
<<http://wwf.fi/maapallomme/vastuullinen-elamantapa/>>. Luettu: 26.11.2013

Päiväkodin suostumus toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiselle

Oravametsän Päiväkodin suostumus opinnäytetyön toteuttamiselle.

Annamme suostumuksemme siihen, että Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijat Reetta Hömmö ja Teresa Salmi saavat toteuttaa opinnäytetyönsä yhteistyössä päiväkotimme esikoululaisten ja henkilökunnan kanssa.

Annamme suostumuksemme sille, että opiskelijat saavat suunnitella kestävän kehityksen toimintatuokioita, ja toteuttaa niitä yhdessä esikoululaisten ja päiväkodin kanssa. Toimintatuokiot käsittelevät ekologista kestävyyttä ja niiden tarkoituksena on lisätä ja vahvistaa lasten luontosuhdetta. Toimintatuokioiden sisällöstä tullaan keskustelemaan aina päiväkodin henkilökunnan kanssa hyvissä ajoin ennen niiden toteuttamista. Opiskelijat tulevat toimintatuokioiden pohjalta ja niiden innoittamina valmistamaan ekologisen kestävyuden oppaan, joka on suunniteltu julkaistavaksi sähköisesti.

Opiskelijat eivät tule kuvaamaan lapsia, tai käyttämään mitään henkilötietoja työnsä valmistuksessa, mutta toimintatuokioiden aikana valmistettuja tuotoksia (esimerkiksi piirustuksia/askarteluja) opiskelijat voivat kuvata oppaan valmistukseen sekä päiväkodin omaksi iloksi.

Opiskelijat ovat lisäksi erikseen pyytäneet suostumusta työn toteuttamiselle esikoululaisten vanhemmilta.

Paikka ja aika

Päiväkodin johtajan allekirjoitus

Paikka ja aika

Esikoulun opettajan allekirjoitus

Saatekirje päiväkodin esikoululaisten vanhemmille.

Hei Oravametsän esikoululaisten vanhemmat!

Olemme Reetta ja Teresa Metropolia Ammattikorkeakoulusta, ja suorittamme keväällä lopputyötämme yhteistyössä Oravametsän päiväkodin esikoululaisten kanssa. Tulemme valmistumaan loppuvuonna 2014 sosionomeiksi, joilla on pätevyys toimia lastentarhanopettajina. Lopputyömme aiheena on ”Päiväkodin ekologisella kasvatuksella kohti kestävämpää tulevaisuutta.” Työn tarkoituksena on leikin, riemun ja yhdessä tekemisen kautta tutustua lasten kanssa ekologiseen kestävyys, esimerkiksi kierrättämiseen ja kierrätysaskarteluun, ja vahvistaa lasten luontosuhdetta.

Tulemme kevään aikana toteuttamaan lasten kanssa toimintatuokioita (4-5), joissa liikutaan, loruillaan, askarrellaan ja tutustutaan ekologisuuteen, sekä luonnon ja ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin. Lisäksi olemme tiedustelleet mahdollisuutta käydä tutustumassa Kyläsaaren kierrätyskeskukseen. Toimintatuokioiden pohjalta tulemme valmistamaan varsinaisen lopputyömme: pienen oppaan, jossa on vinkkejä siitä, miten ekologista kestävyttä voidaan päiväkodissa harjoittaa lasten leikkien kautta. Tämä opas on tarkoitus julkaista myöhemmin sähköisessä muodossa.

Pyytäisimme teiltä vanhemmilta suostumusta siihen, että saamme toteuttaa tämän tutkimusmatkan lastenne kanssa! Päiväkodin seinälle tulee nimilista, jonka toivomme teidän allekirjoittavan, mikäli lapsenne saa osallistua järjestämäämme toimintaan.

Emme tule toimintamme aikana kuvaamaan tai muuten tallentamaan lastenne toimintaa, mutta valmistettuja tuotoksia (esimerkiksi piirustuksia/askartelutöitä) kuvaisimme mielellämme tulevaa opasta varten, sekä päivä-

kodin omaksi muistoksi. Myöskään esimerkiksi lasten nimiä tai muita tietoja ei tulla julkaisemaan tai käyttämään missään.

Riemukkaita talvipäiviä toivottaen,

Teresa Salmi ja Reetta Hömmö

Toimintatuokioiden suunnitelma ja aikataulu

4.2. klo 9.30 Rojupöhö -nukketeatteri klo 9 --> + kokemuksen purkaminen: lasten piirustukset

13.2 klo 9.30 Ystävänpäiväaihe: ystävydestä jutteleminen ja lahjan askarteleminen kotiin kierrätysmateriaalista, kierrätyksestä keskusteleminen

25.2 klo 9.30 Ulkoilu: luontoaiheisia leikkejä, luontoon tutustumista ja luonnon käyttämistä taiteen ja leikin välineenä luonnon ja lasten ehdoilla. Roskaamisen pohtiminen.

5.3. klo 9.00 Liikuntatuokio: ekologiaa liikuntaleikkien kautta.

10.3. klo 9.30 Musiikkituokio. Luonnon hyvinvoinnista keskusteleminen ja vuodenaikeiden merkityksen pohtiminen musiikin keinoin. Lasten omat musiikkiesitykset. Toiminnan yhteenveto ja lopettaminen.

Eko-oravan laulut

Eko-orava metsässä

(Pienen, pieni veturi- säveleen)

Pieni Eko-orava keväällä kerran
saapui kotimetsäänsä rakkaaseen.

Mutta siellä se huomasi,
oli roskassa mettä!

Oi, oi, oi ketkäs auttaa voi?

Ekon vinkit

(Popsin, popsin porkkanaa säveleen)

Lajittelen roskat roskikseen,
pienen ekoteon teen.

Tahdon säästää luontoa,
roskaa en sen kauneutta

En tuhlaa vettä, en saastuta
voin luonnon vesissä polskia.

Metsä paras paikka on
leikkikenttä verraton!

(Sanat: Reetta Hömmö & Teresa Salmi 2014.)

Palautekysely päiväkodille

Hei!

Kiitos vielä, että saimme tehdä opinnäytetyötämme kanssanne. Tulemme lähettämään teille lopullisen kirjallisen tuotoksen, kun se on valmistunut.

Toivoisimme teiltä palautetta toiminnastamme. Voitte vastata vapaamuotoisesti, mutta tässä on muutamia apukysymyksiä pohdittavaksi:

1. Koetteko, että toiminnastamme oli hyötyä ekologisen kestävyuden käsittelemiseen esikouluikäisten kanssa?
2. Oliko toiminta mielestänne esikoululaisten ikätasolle sopivaa, jos ei niin miksi?
3. Olivatko käytetyt menetelmät (liikunta, musiikki, teatteri jne.) mielestänne hyviä keinoja ekologisen kestävyuden käsittelyssä?
4. Oliko toimintatuokiot suunniteltu mielestänne rakenteeltaan hyviksi ja oliko ohjauksemme sujuvaa?
5. Oliko toiminnassamme sellaisia elementtejä, joita voisitte käyttää jatkossakin kestäväen kehityksen käsittelyssä?
6. Mikä toimintatuokioista oli mielestänne merkittävin ja toimivin, miksi?
7. Mikä toimintatuokioista olisi mielestänne kaivannut kehittämistä?
8. Millainen yleiskuva teille jäi projektista?

Kuulisimme mielellämme myös, jos lapset ja/tai lasten vanhemmat ovat kommentoineet toimintaamme jollakin tavalla. Sekä risut, että ruusut ovat tervetulleita!

Ystävällisin terveisin, Reetta Hömmö & Teresa Salmi, Metropolia Ammattikorkeakoulu